

Vapaa a Jattelijä

2004
2,5€

Jumalaton kulttuurilehti

Olavi Korhonen

Tauno Lehtonen

Olavi Tyrväinen

Timo Järvilahti

60. vuosikerta, 30.8.2004

Julkaisija

Vapaa-ajattelijain liitto ry

Vastaava toimittaja

Erkki Hartikainen
Käsityöläisentie 17 A 1, 00750 Helsinki
Puhelin 040-565 1271
Sähköposti etkirja@dlc.fi

Päätoimittaja

Janne Vainio (GSM 050-365 6808)

Seuraavaan lehteen tarkoitettu aineisto lähetetään toimitukselle 1.10.2004 mennessä mieluiten sähköpostina (liitteet .rtf tai tekstimuodossa) tai levykkeellä

Tilaukset ja osoitteenmuutokset

Vapaa-ajattelijain liitto/Toimisto
Neljäs linja 1, 00530 Helsinki
Puhelin (09) 715 601, fax (09) 715 602
val@vapaa-ajattelijat.fi

Ilmoitushinnat

Koko sivu 235 €
Puoli sivua 135 €
1/4 sivua 90 €, 1/8 sivua 50 €
Lisävärit sopimuksen mukaan

Tilaushinta

22 €/vuosi
Kuusi numeroa vuodessa

Painos 1 800 kpl
Painopaikka Uusimaa Oy

ISSN 0355-8703

Vapaa Ajattelijaja on Kulttuuri-,
mielipide- ja tiedelehtien liitto
Kultti ry:n jäsen.

Kirjoitukset eivät välttämättä edusta
lehden toimituksen ja julkaisijan
näkemystä.

Sisältö 4/2004

Pääkirjoitus	3
<i>Janne Vainio</i>	
Islam kehityksen esteenä	6
<i>John L. Perkins</i>	
Jumalattomuuden hyökkäyksiä	9
<i>Feminismin vaarat ja ateismin kauhut</i>	
Erikoispakana	11
<i>Paholaisen haastattelu</i>	
Kesäpäivät Paimiossa	12
<i>Janne Vainio</i>	
Raittiiksi ilman kirkon lupaa	16
<i>Pertti Lindfrosin haastattelu</i>	
Pyrkyri	21
<i>Erkki Hartikainen</i>	
Luettua, keskustelua yms.	22
<i>Nessistit, aineen määritelmä, ristikuviot</i>	
Liiton uusi toiminnanjohtaja	26
<i>Paula Vasaman haastattelu</i>	
Mitä on uskonnonvapaus?	29
<i>Jori Mäntysalo</i>	

Kansikuvassa Vapaan Ajatuksen kesäpäivien osanottajia Paimiossa (kuvat: Erkki Hartikainen & Janne Vainio); lisää tapahtumasta tässä lehdessä ss. 12-15.

•••••
• **Vapaa Ajattelijaja -lehden loppuvuoden numerot ilmestyvät:** •
•
•
•
•
• 5/2004 vko 45 •
• 6/2004 vko 52 •
•
•••••

Aate ja solidaarisuus

Vuonna 1968, pansareiden vyöryessä Prahan kaduille, Suomen Rauhanpuolustajat päättivät, että "tässä historiallisessa tilanteessa" rauhanliik-

keen ei pidä tuomita supervallan voimapolitiikkaa, vaan ilmaista sille tukensa. Selityksenä annettiin pysyminen solidaarisena USA:n imperialismiin vastaiselle rintamalle. Ottamatta tässä yhteydessä kantaa miehityksen oikeutukseen ja Prahan kevään kukistamiseen (josta lukijamme saattavat yhä olla erimielisiä) kiinnitän huomiota eräeseen toiseen asiaan, joka liittyy myös vapaa-ajattelijoiden toimintaperiaatteisiin.

Rauhanpuolustajien toiminnan sääntöjenmukaisena tarkoituksena ei tuolloinkaan ollut tietyn suurvaltablokin sotilaallisten erityisetujen ajaminen. Oltiinpa Neuvostoliiton sotilaallisista etupiirieduista mitä mieltä tahansa, ei välttämättä ollut poliittisesti sitoutumattoman rauhanjärjestön asia sovittaa omia kannanottojaan tällaisiin näkökohtiin. Asettuessaan ideologisiin perusteisiin tietyn suurvaltapoliittisen miehitysvallan puolelle järjestö ymmärtääkseni astui omissa säännöissään selvästi rajatun toimintansa tarkoituksen ulkopuolelle.

Samoin tekisimme me vapaa-ajattelijat silloin, jos ryhtyisimme sovittamaan kannanottojamme sen mukaan, mitä suurvaltapoliittista leiriä ne todennäköisimmin kulloinkin hyödyttävät. Sen jälkeen emme enää toimisi vapaa-ajattelijajärjestönä, jonka tehtävänä on levittää uskontokritiikkiä ja järkipäisiä etiikkaa sitoutumatta järjestönä mihinkään tiettyyn poliittiseen ideologiaan.

Näkökohdan ajankohtaisuus korostuu silloin, kun uskontojen maailmanpoliittinen merkitys on kärjistynyt. Kolmannen maailman maissa uskonto on saanut yhä tärkeämmin poliittisia muotoja; samalla myös maailman johtava supervaltta on ryhtynyt yhä selväpiirteisemmin oikeuttamaan voimapolitiittisia laajenemistoimiaan uskon-

nollisiin tunnuksiin. Myyttisesti on rakennettu kuvitelmaa pyhästä sodasta islamilaisten ja kristillisten sotajoukkojen välillä.

Vapaa-ajattelijoina olemme jo määritelmän mukaan tällaisen myyttisen taistelun ulkopuolella – ja sen vuoksi meihin ei voida soveltaa sitä sodankäynnin nyrkkisääntöä, että otollisin liittolainen on pahimman vihollisen vihollinen. On väärä vastakkainasettelu, että islamin selkeä vastustaminen merkitsisi kristinuskon puolustamista tai toisinpäin; vaatimus "valita puolensa" tällaisessa konfliktissa olisi ateistisesta näkökulmasta täysin mieletön. Jos ylipäättään haluamme ateismin olemassaololle jonkin oikeutuksen, meidän on kieltäydyttävä pelaamasta tällaisten vastakkainasettelujen ehdoilla ja sanouduttava niistä aktiivisesti irti.

Kristinuskko nykyisellään ei silti ole aivan niin vaarallinen vihollinen vapaa-ajattelijoiden ajamalle katsomusvapaudelle kuin islam. Kristinuskon historia on satoja vuosia vanhempi ja kristinuskon taltuttamiseen on valistusajattelun perillisillä ollut vuosisatoja enemmän aikaa kuin islamin poliittisten muotojen tekemiseen vaarattomiksi. Nykyajan laimennettu kristinuskko on joutunut pitkin hampain sietämään jumalattomien valistusfilosofien ajamia henkilökohtaisen ja poliittisen vapauden periaatteita, joita suurin osa islamilaista maailmaa pitää yhä pelkkänä länsimaisena hapatuksena.

Edellä esitetyn tosiasian sanominen äänen ei miellytä kaikkia jäseniämme. Eräs pitkän linjan järjestöaktiivi ilmoitti äskettäin eroavansa vapaa-ajatteliijoista sen takia, että olemme arvostelleet islaminuskon vapaudenvastaisia piirteitä liian äänekkäästi. Aivan kuten neuvostopanssareiden vyörymistä Prahaan ei aikoinaan pitänyt arvostella, koska "historiallinen tilanne" vaati solidaarisista yhteisrintamaa USA:n imperialismia vastaan, sama argumentti toistui nytkin: niin kauan kuin militantti poliittinen islam on USA:n keskeinen vihollinen, sen avoin ja "yksipuolinen" vastustaminen ei

kuulemma voi olla muuta kuin **George W. Bushin** koalition varauksetonta poliittista tukemista.

Mainittu entinen aktiivi oli sitä mieltä, että "tässä historiallisessa tilanteessa" vapaa-ajattelijoiden ei pitäisi osoittaa solidaarisuuttaan poliittisen islamin vastaiselle kampanjalle, koska se on epäsolidaarista USA:n imperialismiin vastaiselle kansalaisjärjestöjen yhteisrintamalle. Lisäksi hän väitti, että suurin osa ihmisistä käsittää "poliittisen islamin" tarkoittavan joitakin islamilaisissa maissa toimivia vasemmistolaisia kansanliikkeitä, ja että sen vuoksi kampanjointi poliittista islamia vastaan on "vihankylvöä" vasemmistoliikeitä vastaan.

Puheessa "vasemmistolaisesta islamista" ei juuri ole päätä eikä häntää; jos kristillinen yleisö todella sekoittaa tällaiset käsitteet toisiinsa, se ei ole ainakaan meidän viikkamme. Sopii myös kysyä, miksi vapaa-ajattelijaliikkeen edes pitäisi olla tilivelvollinen joillekin sellaisille solidaarisuuden kriteereille, jotka *eivät liity* vapaa-ajattelijaliikkeen omiin toiminnan tarkoituksiin. Eikö vapaa-ajattelijaliikkeellä edes saisi olla omia ja itsenäisiä kriteereitään sille, mikä on kulloisessakin historiallisessa tilanteessa on solidaarista ja mikä ei? Islamilaisen maailman osalta toimintamme tarkoituksien mukaisista on solidaarisuus islamilaisissa maissa (usein ankarasti vainottuina) toimivia ateisteja kohtaan, joiden oikeuksien puolustamiseksi tuemme jatkossakin islamilaisen fundamentalismin vastaisia vetoamuksia.

Vapaa-ajattelijaliikkeen toiminnan tarkoituksena ei ole ottaa kantaa siihen, mitkä supervallat kulloinkin hyötyvät siitä, että levittämämme uskontokritiikki menee tehokkaasti perille. Kansainvälispoliittisten asioiden ajamiseen on olemassa joukko muita järjestöjä ja aatteellisia liikkeitä, joihin vapaa-ajattelijatkin ovat vapaita liittymään – ja joissa monet meistä myös ovat olleet näkyvästi aktiivisia. Itsekin olen kontribuoinut mm. laseeraamalla presidentti Bushille taannoin luovutetun **Leonid Brezhnev** -rauhanpalkinnon, joka esittämäni alkuperäisen idean mukaisesti jaetaan vuosittain sille, joka onnistuu parhaiten toteuttamaan Prahnan kevään kukistamiseen verrattavissa olevaa lahjomatonta rauhantyötä.

Useimmille tällainen eri järjestöjen välinen tehtäväjako varmastikin riittää. Aina on kuitenkin pieni joukko ihmisiä, joille avoimen yhteiskunnan periaatteiden mukainen itsenäinen kansalaistoiminta on jo käsitteenä vieras ja jotka sen sijaan haluaisivat valjastaa kaikki olemassa olevat kansalaisjärjestöt jonkin niistä riippumattoman ideologisen kokonaistavoitteen välineiksi.

Totalitaarisissa ajattelutavoissa tietyn yksittäisen asian ajamiseen keskittyneet kansalaisliikkeet nähdään pelinappuloina jonkin niitä laajemman poliittisen taistelun rintamalinjoissa. Tyypillistä tällaiselle ajattelulle on toimijoiden jakaminen kahteen vastakkaiseen leiriin: *jos et ole puolellamme, olet meitä vastaan*. Totalitaristeille ei ole olemassa yhtäkään sellaista poliittisesti merkittävää asiaa, jossa jokin tietty vapaa-ajattelijaliikkeen kaltainen itsenäinen kansalaisliike voisi olla aidossa mielessä puolueeton. Jos emme sovita kaikkia uskontokriittisiä mielenilmaisujemme sen mukaan, mikä tehokkaimmin palvelee USA:n imperialismiin vastustamista, meidän katsotaan olevan jonkinlaisessa salaliitossa "Bushin koalition" kanssa.

Olemme edellä sanotusta huolimatta arvostelleet USA:n istuvaa presidenttiä siinä määrin, että ihmettelen, ettei meitä ole syytetty "epäamerikkalaisesta toiminnasta" ennemmin kuin Bushin koalition valtaetujen pönkittämisestä. Tässäkin olemme kohdentaneet kritiikin USA:n politiikan uskonnollisiin piirteisiin sekä USA:n sotatoimien kielteisiin seurauksiin uskonnonvapaudelle. Järjestömme toiminnan tarkoitus *ei ole* aiheuttaa USA:n suurvaltapoliittisille intresseille sen enempiä hyötyä kuin haittaa, vaan arvioida näiden seikkojen vaikutuksia uskonnonvapauteen ja ateismin leviämiseen.

Samoin arvioimme poliittisen islamin leviämisen vaikutuksia juuri näihin seikkoihin ottamatta kantaa siihen, mille supervallalle toiminnastamme kulloinkin sattuu koitumaan propagandahyötyä. Mielestäni tätä voi verrata siihen, että **Amnesty International** on sitoutunut vastustamaan kidutusta ja mielipidevankeutta tasapuolisesti kaikissa maissa – ja että järjestö pesee jo periaatteellisesti kätensä siitä, keiden suurvaltapoliittisia etuja sen toiminta palvelee.

Muistan vielä sen ajan, jolloin Amnesty

Internationalin katsottiin olevan CIA:n masinoima peitejärjestö – perusteluna se tieto, että järjestö alkoi kiinnittää huomiota kapitalististen maiden ihmisoikeusloukkausten ohella myös Neuvostoliiton toisinajattelijoiden kohteluun. Haluaako joku vielä palata takaisin tuon ajan ilmapiiriin? Jos tämä jonkun mielestä edistäisi vapaa-ajattelun asiaa, kommentteja otetaan vastaan.

Lopetamme kuitenkin islaminuskon laajemman käsittelyn toistaiseksi tässä numerossa julkaistavaan artikkeliin (s. 6). Vaikka islam olisikin maailmanlaajuisesti vaarallisin yksittäinen uhka ajatuksenvapaudelle, se ei ole erityisen merkityksellinen Suomen tai edes Euroopan tilanteen kannalta. Suomessa paljon vakamampi uhka on varmastikin maallistuneen sivistyneistön omaksuma rationalisminvastainen asenneilmapiiri. Ilman tällaista ilmapiiriä Suomessa tuskin säädettäisiin edes islamilaisväestölle etuoikeuksia poliitikkojen ja viranomaisten siunauksella siten kuin nykyisin.

Janne Vainio

Aborttipakolaiset saarron kohteina Portugalissa

Portugali on varoittanut, että se on valmis käyttämään voimatoimia pitääkseen hollantilaisen aborttiklinikaksi muutetun laivan aluevesiensä ulkopuolella. Portugalin viranomaiset kieltäytyivät päästämästä laivaa maan pohjoisosassa sijaitsevaan Figueira da Fozin satamaan. Laivan aktivistit uhkasivat tuolloin haastaa Portugalin oikeuteen.

Naiset aalloilla -järjestön omistamaan Born-diep-laivaan oli tarkoitus ottaa naisia, jotka olisi kuljetettu kansainvälisille vesille. Siellä lääkärit olisivat jakaneet korkeintaan seitsemättä viikkoa raskaana oleville naisille aborttipillereitä, minkä jälkeen naiset olisi kuljetettu takaisin satamaan. Portugalissa abortti on sallittu vain, jos äidin henki on vaarassa, sekä muutamissa muissa erikoistilanteissa.

Laiva on aikaisemmin liikkunut Irlannin ja Puolan aluevesillä. Kumpikin maa kritisoi voimakkaasti laivaa, mutta sen pääsy satamiin ei estetty. (STT-AFP 29.8.2004) ■

EU huolissaan Iranin ihmisoikeustilanteesta

Euroopan unioni on "syvästi huolissaan" Iranin ihmisoikeustilanteesta, todetaan unionin puheenjohtajamaan Irlannin antamassa julkilausumassa. Julkilausuman mukaan ihmisoikeusloukkaukset ovat Iranissa edelleen yleisiä.

– Näitä ovat muun muassa naisten epätaasa-arvo, kidutuksen käyttö vankiloissa ja loukkauksiin syyllistyneiden rankaisematta jättäminen, julkilausumassa moititaan.

Lisäksi huomautetaan riippumattoman oikeuslaitoksen puuttumisesta, kuolemanrangaistuksen, amputointien ja muiden julmien rangaistusmenetelmien käyttämisestä, sananvapauden loukkaamisista, uskonnollisesta syrjinnästä sekä puutteellisesta vaalijärjestelmästä.

EU ja Iran kävivät kahdenkeskisiä neuvotte-luja viime viikolla Teheranissa. (STT) ■

Onko pornografia sivistyksen mitta?

Kirjailija **Salman Rushdie** aikoo jälleen kuohuttaa kirjoituksillaan islamilaista maailmaa. Syksyllä ilmestyvässä esseessään hän kertoo muun muassa, että pornografia on yleistä islamilaisessa yhteiskunnassa sukupuolten tiukan erottelun vuoksi, kirjoitti brittilehti *Sunday Times*.

– Pornografiaa esiintyy kaikkialla, mutta kun kyse on yhteiskunnista, joissa nuorten miesten ja naisten on hankalaa päästä tekemään sitä, mitä nuoret miehet ja naiset useinkin haluaisivat tehdä, se tyydyttää paljon yleisempää tarvetta, Rushdie kirjoittaa.

Hän perustelee kantaansa mm. internetin käytöstä kertovilla tilastoilla. Rushdie on myös sitä mieltä, että pornografia on eräänlainen sivilisaation symboli. Mitä vapaampi ja sivistyneempi yhteiskunta, sitä helpommin se hyväksyy pornografian, hän uskoo.

Intialaissyntyisen brittikirjailija Rushdien tunnetuin teos on *Saatanalliset säkeet*, jonka tulkittiin arvostelevan islamia voimakkaasti. Se sai Iranin edesmenneen hengellisen johtajan ajatollah **Khomeinin** antamaan fatwan, uskonnollisen ohjeen, jossa kaikkia muslimeita kehoitettiin tappamaan Rushdie. (STT) ■

Islam kehityksen esteenä

John L. Perkins on vanhempi ekonomisti Australian *National Institute of Economic and Industry Research*issa.

Mikä yllyttää niin sanottuun islamistiseen terrorismiin? Usein puhutaan nousevasta fundamentalismista, palestiinalaisille tehdystä vääryyksistä ja muslimimaiden kokeman sosiaalisen ja taloudellisen kurjuuden aiheuttamasta tyytymättömyydestä, varsinkin arabimaissa. Näiden ongelmien vakavuus näkyi hiljattain tutkimuksessa nimeltä **Arab Human Development Report** (AHDR 2003), jonka ryhmä arabimaiden asiantuntijoita tuottivat YK:n kehitysohjelmaa varten. Tämä oli jatkoa vuoden 2002 raportille, ja kaiken kaikkiaan suunnitelmassa on neljä raporttia. Raportti korostaa kuinka vaikeaa on luoda arabimaihin "tietoyhteiskuntaa" ja mainitsee varovasti islamin roolin arabimaailman sosiaalisissa, poliittisissa ja taloudellisissa ongelmassa.

Raportti tuo esille hälyttäviä lukuja. Korkeakoulutuksen taso on laskussa ja niin ovat myös opiskelijaluvut. Vuoden 1985 jälkeen julkisia varoja on käytetty opetukseen jatkuvasti yhä vähemmän. Tutkimukseen ja kehitykseen käytetään vain mitättömät 0,2% bruttokansantuotteesta, ja "poliittinen ja sosiaalinen ilmapiiri on tieteen kehitykselle vihamielinen." Väkilukuun suhteutettuna tutkijoita ja insinöörejä on vain kolmasosa maailmanlaajuisesta keskiarvosta. Tietokoneiden määrä asukasta kohti on neljäsosa kaikkien maiden keskiarvosta. Sanomalehtiä julkaistaan asukasta kohti vain viidesosa siitä mitä kehittyneissä maissa, ja niitäkin vähäiä uutisia kontrolloidaan ja säädel-

"Arabimaissa korkean koulutuksen taso ja opiskelijoiden määrä on laskussa."

lään. Ne harvat kirjat jotka julkaistaan, käyvät läpi sensuurin, ja uskonnollisten kirjojen osuus on kolme kertaa maailman laajuinen keskiarvo. Kirjoja käännetään espanjaksi joka vuosi tuhat kertaa enemmän kuin arabiaksi.

Uskonnon suhteen raportin kirjoittajat ehdottavat, että tukahduttava hallintokoneisto ja vanhoilliset uskontokoulut ovat yhdessä saaneet aikaan "tiettyjä tulkintoja islamin uskosta" jotka "estävät vakavasti kehitystä, erityisesti ajatuksen vapauden, naisten osallistumisten julkiseen elämään ja hallintokoneiston vastuun suhteen." Tyrannien ja ääriryhmien syyttäminen voi olla kätevää; valitettavasti ongelman juuret vain ovat paljon syvemmällä, kuten raportin tekijätkin saattavat tajuta. Peräänkuuluttaessaan "arabien tiedon elvyttämistä," viittaen arabien tieteen ylivoimaisuuteen 600-luvulta 1300-luvulle asti, tekijät määrittävät tehtäväksi rakentaa tietoyhteiskunta jossa "tiedon levittämisestä, tuottamisesta ja soveltamisesta tulee hallitseva periaate kaikessa ihmisen toimissa: kulttuurissa, yhteiskunnassa, taloudessa, politiikassa ja yksityiselämässä."

Tämä näennäisen tavanomainen toivomus on itse asiassa perinpohjaisen vallankumouksellinen käsite islaminuskoisten arabien yhteiskunnassa. Tämä johtuu siitä että tällä hetkellä islamia, tieteen sijaan, pidetään kiihkeästi hallitsevana periaatteena jokaisella mainitulla ihmiselon alueella. Raportin ehdotuksesta paistaa myös tarve edes osittain syrjäyttää islam tieteellä, vaikka tätä ei olekaan suoranaisesti mainittu. Tekijät eivät varmasti halua sanoa moista ääneen, ettei heidän asennettaan leimattaisi "anti-islamistiseksi". Sen sijaan he ehdotta-

vat että tiedon lisäämisen tehtävä on sovittavissa yhteen islamin uskon kanssa ja he voivat epäilemättä löytää Koraanin teksteistä näennäistä tukea tälle.

Juuri tässä piilee ongelma. Tieteelliseen metodiin kuuluu oleellisesti aina epäily. Mutta islamissa epäily on kiellettyä. Se miten tekijät puhuvat opetuksesta kielii siitä, että tämä on ongelman todellinen juuri. Koulutus, kuten muutkin sosialisointoon kuuluvat tekijät jää jälkeen "siitä epistemologisesta ja sosiaalisesta ympäristöstä jota tiedon tuottaminen edellyttää". Suurin syy tähän, vaikka tekijät eivät sitä sanokaan, on se että uskonnolliset opinnot ja Koraanin luku muodostavat merkittävän ja pakollisen osan niin perus- kuin jatkokoulutustakin kaikissa arabimaissa, myös niin kutsutuissa maallistuneissa arabivaltioissa. Tämä aiheuttaa raportin kuvailemat lasten "passiiviset asenteet" ja "epäröinnin päätöksenteossa", jotka hankaloittavat lasten ajatuskykyä "tukahduttamalla kyselyn, tutkimisen ja oma-aloitteisuuden".

Tosi asiassa ei ole olemassa epistemologisia perusteita sille, että uskomuksia pidetään yhden tyyppisenä tietona. Ei-muslimi-maissa tämä tosiasia yleensä hyväksytään, mutta muslimiyhteisöissä se kielletään, tai sitä ei tulla edes ajatelleeksi. Tiedettä ei voi oppia tai löytää Koraanista. Tekijöiden olisi pitänyt kirjoittaa "me tarvitsemme vähemmän uskontoa opetuksessa." Se, että he eivät voineet moista sanoa, kielii heidän asemansa vaikeudesta; paras suositus mitä he saattoivat tarjota oli "uskonnon tarjoaminen ilman poliittista hyväksikäyttöä ja kriittisen tieteellisyyden arvostaminen". Näin vaatimaton tavoite saattaa olla hyvä ensiaskel. Valitettavasti vain siihen asti kunnes kunnianhimoisemmista tavoitteista voidaan keskustella, ei ole toivoakaan että muissakaan arabimaiden ongelmissa, kuten niissä mitkä mainittiin alkuperäisessä raportissa (AHDR 2002), tapahtuisi juurikaan edistystä.

Tämä aiempi raportti tuo kehiin tulyjä lukuja arabimaiden taloudellisesta ja sosiaalisesta kehityksestä. Viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana tulojen kasvu henkilöä kohden on ollut alhaisin koko maailmassa, lukuun ottamatta Saharan aavikon

"... tällä hetkellä islamia, tieteen sijaan, pidetään kiihkeästi hallitsevana periaatteena jokaisella mainitulla ihmiselon alueella. ... Raportin ehdotuksesta paistaa myös tarve edes osittain syrjäyttää islam tieteellä, vaikka tätä ei olekaan suoranaisesti mainittu."

eteläpuolista Afrikkaa. Jos tämä trendi jatkuu, arabimaat jäävät pian öljystä huolimatta jälkeen paitsi kehittyneitä maita, myös suurinta osaa kehitysmaita. Työvoiman tuottavuus on alhainen ja edelleen laskussa. Raportin tekijät laskivat indeksin, joka kuvasi useita eri osia poliittisessa kehityksessä, kansalaisyhteisöissä, poliittisissa oikeuksissa ja median itsenäisyydessä. Arabimaat jäivät viimeiseksi kaikista niistä seitsemästä alueesta joille indeksi laskettiin.

Raportti identifioi "kolme puutetta" muihin maihin verrattuna: puutteita vapauksissa, naisten oikeuksissa ja tiedossa. Naisten lukutaidottomuus on yleistä; naiset osallistuvat työvoimaan selvästi vähiten koko maailmassa. Hiljattain julkaistussa Maailman Arvojen Tutkimuksessa (World Values Survey), arabit pitivät sukupuolten tasa-arvoisuutta työssä vähemmän tärkeänä kuin mikään muu ryhmä. Siitä että puolet koko populaation mahdollisesta tuottavuudesta jätetään käyttämättä seuraa valtavia niin sosiaalisia kuin taloudellisiakin kustannuksia. Ensimmäinen raportti ei juurikaan maininnut uskontoa; niin pidättyväinen kuin sen seuraaja olikin, AHDR 2003 vaikutti edeltäjänsä verrattuna rohkealta.

Jos islamilainen demokratia vaikuttaa toivottomalta ajatukselta, syy löytyy siitä miten perinteiset muslimiyhteiskunnat ymmärtävät ihmisen ja Jumalan lait. Vakaasti uskonnollisille muslimille Koraanin määrittelemät Jumalan lait ja Sharia ovat tärkeämpiä kuin mikään ihmisten säätämä laki. Tämä johtaa käytännössä haluan saada Sharia yleiseksi laiksi, ja sitten vakaukukseen siitä, että koska Jumalan lait eivät muutu, lainsäädäntöä ei tarvita. Jumalan lakien tulkinnan hoitavat mieluummin uskonmiehet kuin oikeusoppineet. Tässä äärimmäisessä skenaariossa poliitikoille ei juurikaan ole tarvetta, oli heidät sitten valittu

Jos islamilainen demokratia vaikuttaa toivottomalta ajatukselta, syy löytyy islaminuskosta.

virkaansa vaaleilla tai jotenkin muuten. Käytännössä useimpien arabimaiden politiikasta tulee taistelua niiden, jotka haluavat saada aikaan luonteeltaan autokraattisen islamilaisen valtion, ja maallisten voimien välillä, jotka käyttävät autokraattisia menetelmiä estääkseen sellaisen autokraattisen järjestelmän syntyminen. Demokratia savustetaan ulos. Turkin malli on ainoa mahdollinen ratkaisu tähän ongelmaan. Siellä perustuslaki jättää islamin politiikan ja yhteiskunnallisten asioiden ulkopuolelle. Monet arabit näkevät tämän strategian kuitenkin islamin peittämisenä.

On toinenkin tapa jolla islamismi edistää arabien pitkäaikaista taloudellista rappiota. Vaikka Euroopan unionin, USAn ja Japanin epäreilut tuontimääräykset maataloustuotteille ovat varmasti suurin yksittäinen vältettävissä oleva syy maailmanlaajuiseen köyhyyteen, tämä koskee kaikkia kehitysmaita eikä pelkästään arabimaita. Toinen merkittävä ongelma on rahavirtojen ohjaaminen aseiden ostoon yhteiskunnallisesti tuottavampien projektien sijaan, mutta tämäkään ei koske pelkkiä arabimaita. Merkittävä täsmällinen syy arabimaiden matalaan tulojen kasvuun henkilöä kohden on kiihkeä väestönkasvu, ja siihen islam on yksi syytä. Se, että naisille annetaan mieluiten rooli kodin hengettärinä ja lasten kasvattajina liittyy naisten heikkouuden oppiin, joka on johdettu suoraan Koraanista (4:34). On vaikeaa kuvitella ratkaisua tähän ongelmaan, jonka voisi esittää "puhtaan uskonnon" tai "maltillisen uskonnon" nimissä. Kuten on laita myös koulutusongelmien suhteen, ainoa järkevä ratkaisu on "vähemmän uskontoa"; sitä vain ei vielä saa sanoa ääneen.

Muut taloudelliset haitat eivät ehkä ole yhtä konkreettisia, mutta ovat kuitenkin aivan yhtä merkittäviä. Perinteinen doktriini joka tuomitsee koron maksamisen voidaan käytännössä kiertää käyttämällä vaihtoeht-

toisia mekanismeja, mutta se on mahdollista vain veloittamalla korkeampia kuluja, korkeampia juoksevia kuluja kuin kilpailijat joiden ei tarvitse välittää vastaavista kielloista. Sitäkin kieroutuneempaa on islamistisen fatalismin ja tuonpuoleisajattelun luoma yleinen taloudellinen psykologia. Uskonnollisten doktriinien innoittama riskien ja yrittäjämäisen käyttäytymisen välttäminen vähentää innovatiivisuutta. Tiedemiehiä ja insinöörejä ei ole tarpeeksi; ilman uusia, tuottavia innovaatioita ja investointeja tuottavuus ei kasva; huonot kasvun mahdollisuudet ja huono kansainvälinen kilpailukyky puolestaan vähentää ulkomaisia sijoituksia. Valitettavasti tämä toivoton tilanne vallitsee arabimaiden talouksissa. Maailmanlaajuisten markkinoiden kovassa kilpailussa arabimaille ei voida odottaa muuta kuin jatkuvaa suhteellista laskea. Tämä taas vaikeuttaa terrorismin ehkäisemiseksi tehtävää työtä.

Islamin syvään juurtunut vaikutus yhteiskunnan taloudelliseen psykologiaan paitsi tekee arabimaiden taloudellisista ongelmista entistäkin vaikeampia ratkaista, myös peittää ongelman todellisen luonteen. Toivottavasti AHDR:n tekijät alkavat identifioida ja keskustella näistä ongelmista ja tarpeellisista ratkaisuista kolmannessa raportissaan. Kuten toinen raportti osoittaa, on tärkeää edistää ihmisoikeuksien aitoa toteutusta joita monet arabit toivovat ja joihin heillä on täysi oikeus. Kunnnes tähän päästään, muut voivat vain työskennellä kuten parhaaksi näkevät saadaakseen aikaan parempia tuloksia kuin mitä tähän asti on nähty, omissa maissaan ja kansainvälisissä suhteissa, yleisten oikeudenmukaisuuden ja rehellisyyden periaatteiden noudattamisessa. ●

Lähteet:

<http://www.undp.org/rbas/ahdr/englishpresskit2002.html>
<http://www.undp.org/rbas/ahdr/englishpresskit2003.html>

Vatikaani varoittaa feminismin vaaroista

Vatikaani puuttui keskusteluun sukupuolten tasa-arvosta 31.7.2004 julkaistussa pamfletissa. Roomalaiskatolisen kirkon piispoille lähetyssä 37-sivuisessa asiakirjassa korostetaan miesten ja naisten välisten erojen tärkeyttä ja varoitetaan feminismin herättämistä vaarallisista ajatuksista.

Kirkon oppia valvovan kardinaalin **Joseph Ratzingerin** allekirjoittaman ja paavin hyväksymän kannanoton tavoite on "korjata näkemystä, jonka mukaan miehet ovat vihollisia, jotka täytyy voittaa". Asiakirjaa kommentoineet naisryhmät näkivät kannanotossa yrityksen väistellä ja selitellä katolisen kirkon naiskuvaan liittyviä ongelmia.

Asiakirjassa käsitellään perinpohjaisesti miesten ja naisten eroja, jotka "tulevat säilymään ikuisesti". Kuoleman jälkeen miesten ja naisten erot tulevat kirkon opin mukaan säilymään, vaikka seksuaalinen ilmaisu lakkaa. Feministejä syytetään yrityksestä hämärtää näitä syvällisiä eroavaisuuksia "virheellisen vapauskäsitteen" nojalla, jossa seksuaalisuudelle haetaan oikeutusta sukupuolirajoista riippumatta.

Vaarallisimpana pidetään, että feminismi inspiroi ajatuksia, jotka "kyseenalaistavat isän ja äidin muodostaman luonnollisen kahdesta vanhemmasta koostuvan perheen sekä tekevät homo- ja heteroseksuaalisuudesta käytännössä samanarvoisia uuden monimuotoisen seksuaalisuuden mallin mukaisesti." Liiallinen keskustelu naisten alistamisesta on Vatikaanin mukaan "omiaan lisäämään epäluottamusta parisuhteissa" ja siten tuhoamaan rakkauden.

Kansainvälisen turvakotiliikkeen perustaja **Erin Pizzey** kommentoi asiakirjaa Britannian yleisradioyhtiö BBC:lle. "Katolisella kirkolla, jonka papit ja piispat eivät saa mennä naimisiin, ei ole varaa esittää tällaisia väitteitä. Kyseessä on organisaatio, joka on tunne-elämän suhteen täysin toistaitoinen, ja heidän on ensin hoidettava omat asiansa kuntoon."

Pamfletissa annetaan kirkon selkeä tuki naisten oikeudelle työskennellä kodin ulkopuolella, mutta hallitusten pitäisi kirkon mielestä puolustaa myös kotiäitiyttä entistä voimakkaammin. Vatikaani muistuttaa, että nai-

sen paikka ei edelleenkään ole seurakunnan edessä; naisen rooli kirkossa on seurata neitsyt Mariaa "todistajana" ja "morsiamena". Paavin mielestä kirkko ei voi sallia naispappeutta, koska **Jeesuksen** opetuslapset olivat miehiä ja koska jumalan poika omaksui ihmisyyden miehen hahmossa.

Tutkija **Angela Phillips** lontoolaisesta Goldsmithin yliopistosta arvioi BBC:lle, että feminismin syyttäminen on huolestuttava yritys löytää yksinkertaisia ratkaisuja monimutkaisuuteen kysymyksiin. EU-parlamentaarikko **Emma Bonino** totesi italialaiselle *Corriere della Sera* -sanomalehdelle Vatikaanin puhevan maailmasta, jota ei enää ole. "Tämän kirjeen olisi yhtä hyvin voinut kirjoittaa *al-Azharin* imaami", hän sanoi viitaten sunnimuslimien arvovaltaisimpaan uskonnolliseen oppilaitokseen Kairossa.

Uskonnolliset feministit ovat esittäneet Vatikaanin lausunnosta toisenlaisia tulkinnoita viitaten paavin naiseen kohdistuvaan ihannoitettiin, jota pidetään jo puoliksi feministisenä. **Tina Beattie** kirjoittaa katolisessa *The Tablet* -lehdessä, että asiakirja "osoittaa, että feministeillä ja kirkolla on paljon enemmän yhteistä kuin kumpikaan oivaltaa" ja peräänkuuluttaa kirkolta vielä entistä yksityiskohtaisempaa kuvausta "naisten sakramentillisesta luonteesta".

Kristilliset feministit ovat kiiruhtaneet selittämään, että feminismi ei ole sama asia kuin sukupuolien sekoittaminen ja että se ei sinällään kyseenalaista heteroseksuaalisuuden "luonnollisuutta" ja parisuhdetta. Tärkeämpää heidän mukaansa on naiseuden erityisen merkityksen esille tuominen, jossa he ovat paavin kanssa samoilla linjoilla.

"Feministisenä" on pidetty mm. Vatikaanin vaatimusta, että valtioiden tulisi taata naisille mahdollisuus yhdistää työ ja perhe-elämä suosimalla poliittisin keinoin heteroseksuaalisen mallin mukaisia perhemuotoja.

Jesuiitalaisen *America*-lehden toimittaja pastori **Thomas Reese** arvioi, että "vaikka monet amerikkalaiset feministit esittäisivät asiansa jumaluusopillisesti eri tavoin kuin Vatikaani, he ovat käytännön asioissa samalla puolella – lukuun ottamatta naispappeus- ja aborttikysymyksiä." ■

Paholainen väijyy seurakunnan tiloissa

Vantaan Sanomissa (15.8.2004) kirkkoherra **Nils Rönnholm** hämmästelee Päivän Posti -palstalla outoa asemaa, joka syntyy, kun seurakuntien omistamassa talossa aletaan luennoida ateismista. Rakennuksessa vuokralaisena toimivan Vantaan aikuisopiston syksyn opinto-ohjelmaan sisältyy kulttuuri- ja uskontoaiheiden joukossa kurssi, jolla vapaaajattelija **Erkki Hartikainen** luennoi ateismin perusteista.

Rönnholm ehdottaa, että "seurakuntayhtymän tulisi tarkistaa vuokralaistensa kriteerejä, ettei ainakaan tässä talossa pilkattaisi Jumalaa, kristinuskoa ja kirkkoa." Kirkkoherran mukaan luentosarja sopisi paremmin järjestettäväksi "Kiinassa, Pohjois-Koreassa tai Vietnamissa." Naurettavana hän pitää sitä, että kurssiin sisältyy jumalatodistusten kritiikkiä, koska hänen mukaansa tieteeseen vetoavat jumalatodistukset eivät kuulu tälle vuosituhannelle. "Yleisesti ymmärretään, että usko Jumalaan ei voi olla tiedettä. Jumala ei antaudu tieteellisen tutkimuksen – ei edes teologisen – objektiksi."

Rönnholm käyttää termiä vapaa-ajattelija lainausmerkeissä vihjaten ilmeisesti, että kirkon pakkovallan vastustaminen ei ole oikeasti ajatusvapauden edistämistä. Hänen mukaansa "taistelevan ateismin" olisi luullut jo "kuolleen yhdessä suuren ja mahtavan Neuvostoliiton kanssa." Historiallisessa arvioissa on pieni virhe, sillä Neuvostoliitossa toveri **Stalin** lakautti taistelevien ateistien yh-

distyksen jo toisen maailmansodan tienoilla miellyttääkseen silloisia ortodoksisen kirkon auktoriteetteja, jotka haluttiin puna-armeijan taustatueksi.

Myöhemmässä numerossa (25.8.) Helsingin vapaaajattelijain aktiivi **Henrik Sawela** oikaisee kirkkoherran käsityksiä. Sawelan mielestä kirkkoherra yrittää "ikivanhaa tempua" yrittäessään leimata ateisteja kommunisteiksi. Sawelan mukaan aikansa eläneet "jumalatodistukset" ovat edelleenkin ylivoimaisesti tavallisimpia perusteita sille, miksi ihmiset ylipäättään uskovat jumalaan. Sen vuoksi niitten käsitteleminen on edelleenkin ajankohtaista, vaikka tiede olisi ne hylännyt.

"Kun kirkkoherra paheksuu sitä että *Ateismin perusteet* -kurs-

Kurssi ateismista

Ateismin perusteet (040698 24 t / hinta 51 €). Tule mukaan kurssille, jollaista ei järjestetä missään muualla! Opi miten ratkaistaan kysymys elämän tarkoituksesta, tiedon olemuksesta ja todellisuuden perusluonteesta. Opi miten elämän valintoja tehdään sekä oman että yhteisöjen edun kannalta hyvin. Sisältönä myös yleisimpien jumalatodistusten kritiikkiä ja runsaasti keskustelua. **Aika ja paikka:** ke 18.00-20.30 klo 15.9. - 3.11. Unikkotie 5 B, Vantaa / Hartikainen Erkki. Ilmoittautuminen puh. 8392 4342 sekä myöhemmin opiston kotisivulta (www.vaop.org) tai puh. 8392 3059.

si pidetään seurakunnan tiloissa, niin on syytä mainita, että uskontoa levitetään hyvin yleisesti valtion ja kuntien verovaroin ylläpitämissä tiloissa." ■

Venäjällä poliittinen jumalanpilkka-oikeudenkäynti

Moskovan laajasta museotarjonnasta erottuu edukseen **Andrei Saharovin** museo ja yleisökeskus, joka esittelee venäläisen ydinfysiikan ja toisinajattelijan Andrei Saharovin (1921-1989) elämää ja ihmisoikeustaistelua. Laitos auttaa samalla myös niitä, jotka etsivät yhä tietoja omaistensa kohtaloista Neuvostoliiton keskitysleireillä.

Museossa ei pelkästään esitellä neuvostodiktatuurin aikaisia poliittista terroria, vaan puolustetaan myös nykypäivän ihmisoikeusasioita. Museo kampanjoi mm. Tshetshenian sotaa vastaan, mikä nyky-Venäjällä on jokseenkin yhtä uskaliaista kuin Saharovin työ aikanaan.

Viime talvena näytteillä oli uskontokriittinen kuvakatselmus, joka raivostutti ortodoksisirkon. Parlamentin alahuone eli duuma vaati syyttäjää toimiin museota vastaan. Tuloksena museon johtaja, ihmisoikeusaktivisti **Juri Samodurov**, sai syytteen jumalanpilkasta. Oikeusjuttu alkoi kesäkuussa. Samodurovia uhkaa jopa 5 vuoden vankeustuomio ja 15 000 €:n sakot.

Kyseessä on ennakkotapaus, jota syytetyn tukijat pitävät poliittisena kostona museon Tshetshenia-linjasta. ■

Paholaisen haastattelu

Erinimiset jumalat ja heidän erinimiset profeettansa ovat esittäneet runsaasti lausuntoja Paholaisesta. Tasapuolisuuden vuoksi lehtemme päätti haastatella Häntä Itseään. Tietävästi Paholainen ei ole aikaisemmin antanut haastatteluja tavallisille kuolevaisille. Seuraavassa julkaisemme Paholaisen haastattelun kokonaisuudessaan.

Moro. Onko ilmoja pidellyt?

Moro moro. Viihdyn kesälomalla tällaisessa viileämmässä säässä.

Kerro Jaakobin poikain isän nimi?

Eesau.

Mistä viinistä pidät eniten?

Meillä Helvetissä valmistetaan omaa viiniä nimeltä *Lootin tyttäret* (1. Moos.19:31 - 38, toimittajan huomautus).

Kerro helvettivitsi.

Playboyn julkaisija Hugh Hefner ja Madonna kuolivat ja saapuivat Taivaaseen. Pyhä Pietari tervehti heitä ja sanoi Hughille: "Voit jäädä Taivaaseen vain, jos voit kävellä tunnelin läpi ajattelematta yhtään syntistä ajatusta. Jos ajattelet tunnelin aikana jotain syntistä, putoat Helvettiin." Hugh päätti, ettei muutaman metrin tunneli ole kovinkaan pitkä. Hän meni tunneliin, ja puolivälissä tunnelia Pietari nojasi Hughiin ja sanoi "Tsau!!" ja Hugh putosi

Helvettiin. Pyhä Pietari meni Madonnan ja luo lupasi päästää Madonnan Taivaaseen samoilla ehdoilla kuin Hughin. Puolivälissä tunnelia Pietari nojasi Madonnaan ja putosi Helvettiin.

Mitä haluaisit, että kysyisimme luonteestasi?

Mielellään ei mitään. Miksi toimittajat suhtautuvat niin pakkomielteenomaisesti Helvetin henkilökunnan mielipiteisiin?

Mitä terveisiä lähetät paaville?

Että Pyhä Pietari jätti sille väärät avaimet.

Asteikolla 1-10, kuinka karvainen on takapuolesi?

Olisikohan neljä?

Heräät Päivi Räsänen ja Eija-Riitta Korholan välistä. Mitä on tapahtunut?

Meillä on ollut myöhään kestänyt juma-luustieteellinen keskustelu Paholaisen käyttämisestä puoluepolitiikassa. ●

Kesäpäivät Paimiossa

Vapaa-ajattelijat viettivät tämänvuotisia Vapaan Ajatuksen kesäpäivään Paimiossa 31.7.-1.8. Viikonloppu sujui rattoisasti lauantai-illan sateista huolimatta, ja paikalle vanhan Kuninkaantien Kestikartanoon oli saapunut yli 50 osanottajaa.

Liiton varapuheenjohtaja **Tauno Lehtonen**, joka oli tehnyt laajimman työn kesäpäivien järjestelyissä, avasi yleisötilaisuuden lauantaina puolelta päivin ja luovutti puheenvuoron kaupunginjohtaja **Olavi Tyrväiselle**, joka piti lyhyen tervehdyspuheenvuoron. Seuraavaksi vuorossa oli Vapaa-ajattelijain liiton puheenjohtaja **Erkki Hartikainen**, jonka aiheena oli liitto ja sen tehtävät tänä päivänä.

Enemmän kuin ateismia

Hartikainen valotti puheessaan vapaa-ajattelijaliikkeen taustaa ja otti kantaa myös nimikkeen ongelmallisuuteen: useimmat sivulliset eivät osaa yhdistää käsitettä ateismiin tai uskonottomuuteen. Tyypillinen reaktio yleisön taholta on ”Osaan ajatella vapaasti muutenkin.”

Vaihtoehtoisina nimikkeinä maailmalla ovat olleet ateistit, rationalistit, humanistit, posthumanistit tai sekularistit – riippuen siitä, mitä maallisen ajattelun näkökohtia painotetaan. Vapaa-ajattelun nimikkeellä toimineet järjestöt olivat Hartikaisen mukaan olleet historiallisesti lähimpänä työväenliikettä (esim. Saksan vapaa-ajattelijat ennen natsivaltaa tai Neuvostoliiton ”taistelevat ateistit”, jotka Stalin hävitti liittouduttuaan kirkon kanssa). Suomessa Vapaa-ajattelijain liitolla ja SKDL:llä oli aika ajoin yhteinen puheenjohtaja – joskin merkittävänä liiton puheenjohtajina olivat toimineet myös sellaiset porvarilliset intellektuellit kuten **V.T. Aaltonen** tai **Väinö Voipio**.

Merkkipaaluna oli liiton kulttuuripoliittisen ohjelman laatiminen, joka alkoi **Alli Lehtisalon** ehdottamasta yhden sivun mittaisesta julistuksesta, joka hyväksyttiin Hartikaisen laatimassa hiukan laajemmassa muodossa. Kulttuuripoliittisen ohjelman seuraajana oli 90-luvun lopulla toimineen puheenjohtaja **Kari Saaren** laatima nykyinen kulttuuriohjelma (www-linkki), jossa vapaa-ajattelua määritellään selkeästi positiivisin termein. Vapaa-ajattelu nykyisellään on enemmän kuin ateismia.

Hartikainen korosti, että jäsenmäärä ei vapaa-ajattelijoiden tavoitteiden kannalta ole mikään menestyksen taie. Uskontokunnat kouluttavat oppineita vastustajia uskonottomien pään menoksi – mutta toistaiseksi ainoa uskonnoton vastine jumaluusopin tiedekunnille on amerikkalaisen sekulaarihumanisti **Paul Kurtzin** perustama ateismin tutkimuskeskus. Kun vapaa-ajattelijat eivät ole panostaneet perinpohjaiseen valistustyöhön kovinkaan järjestelmällisesti, uskonnolliset piirit saavat edelleenkin liian helposti aatteellisen yliotteen esimerkiksi arvokeskustelussa.

George Orwelliin viitaten Hartikainen painotti sitä, keillä on valta päättää, miten sanoja käytetään. Jokainen meistä käyttää käsitteitä (sellaisia kuten ateismi tai uskonto) oman etunsa mukaisesti, ja kiistoissa turvaututaan useimmiten sanakirjojen kaltaisiin auktoriteetteihin, jotka ovat jonkun kirjoittamia ja joissa niissäkin käsitteitä usein määritellään tahallisesti ”väärin” palvelemaan kirjoittajan edustamia valtaetuja.

Hieman yllättäen Hartikainen päätteli lopulta, että Suomen vapaa-ajattelijoiden tärkein tapahtuma lähiaikoina ei ollutkaan tulossa oleva liittokokous, vaan USA:n presidentinvaali marraskuussa. Ateismin maailmanlaajuisen aseman kannalta tärkein yksittäinen seikka oli hänen mukaansa se,

Tauno Lehtonen (vas.) ja panelistit Henrik Sawela, Timo Järvilahti ja Olavi Tyrväinen

miten pitkälle USA:n valtiollinen sekulaarisuus kestää. Presidentti **George W. Bush** on toimillaan vakavasti vaarantanut sekularismin aseman, mutta haastajaehdokas **John Kerry** on sitoutunut pitämään kiinni liittovaltion uskontoneutraalisuudesta.

Hartikaisen esitykseen liittynyttä yleisökeskustelua seurasi paneeli, joka sai julkisuutta mm. paikallisessa Paimio-Sauvo-Piikkiön Kunnallislehdessä. Paneelin aiheena oli hautaustoimen nykytilanne kirkon, kunnan ja uskonnottomien kannalta.

Paneelissa esiintyivät Paimion kaupunginjohtaja Olavi Tyrväinen, pastori **Timo Järvilahti** sekä vapaa-ajattelijoiden edustajana **Henrik Sawela** Helsingin vapaa-ajattelijoiden. Puheenjohtajana toimi paikallinen ay-aktiivi **Tomi Nieminen**.

Henrik Sawelan mukaan hautaustöissä oli kyse ihmisoikeuksista. Perustuslain ja voimassa olevien ihmisoikeussopimuksien mukaan eri katsomuksia on kohdeltava tasa-arvoisesti – mutta yleisen hautaustoimen pitäminen kirkolla merkitsee, että eräät ovat tasa-arvoisempia kuin toiset. Eurooppalaisesta perspektiivistä katsoen hautaustoimen pitäminen kirkolla oli Sawelan mukaan jääne, jota ei voi puolustaa, koska muualla Euroopassa yleinen hautaustoimi on kuntien tehtävänä.

Kaupunginjohtaja Tyrväinen totesi, että kunnat olivat hyvin varovaisia ottamaan

uusia tehtäviä. Suomessa oli yhä huomattavan suuri joukko kuntia, joista monet olivat väkiluvultaan pieniä eivätkä kykenisi yksinään ylläpitämään yleistä hautausmaata. Tyrväisen mukaan kunnallisten hautausmaiden malli toimisi vain, jos se voitaisiin rakentaa kuntien välisen seutukunnallisen yhteistyön

varaana, jolloin olisi useiden kuntien yhteisiä hautausmaita.

Pastori Timo Järvilahti kiisti, että kirkon hautausmonopolilla olisi tekemistä ihmisoikeuksien kanssa lainkaan. Hänen mukaansa Suomessa ei ensinkään ollut mitään valtioneuvostoa, vaan kansankirkko. Toiseksi siinä ei hänen mukaansa ollut mitään syrjivää, että kirkko hyväntahtoisesti suostui siunaamaan myös kirkosta eronneita vainajia omaisten pyynnöstä. Järvilahti katsoi epäräksyttäväksi, että eduskunnan päätösten laillisuutta ylipäättään kiistanalaistetaan; ilmeisesti siis kirkkoa suosivasta lainsäädännöstä ei saisi valittaa ihmisoikeustuomioistuimiin.

Kysyttäessä Järvilahti vastasi kieltävästi kysymykseen, suostuisiko hän siunaamaan ateistin. Hän viittasi kirkon sisäisiin ohjeisiin, joiden mukaan omaisten toiveita piti kuunnella ja vainajan oletettu vakuumus huomioida. Vainajan vakaumusta oli kuitenkin hänen mukaansa mahdotonta arvata, jos omaiset toivoivat pappia haudalle.

Yleisön joukosta **Esa Ylikoski** Helsingin vapaa-ajattelijoiden vaati, että vainajan kirkolliseen siunaamiseen pitäisi olla vainajan kirjallinen lupa, jotta epäselvyyksiltä välttyttäisiin. Ylikoski arveli, että ilman tällaista sääntöä papit tulevat aina tulkitsemaan vainajan oletetun tahdon parhain päin oman kristillisen lähetyskäskynsä mukaisesti. Hän muistutti, että kirkko tarjoaa "ilmaisia" se-

remoniapalveluita veronmaksajien rahoilla. Koska uskonnottomat vaihtoehdot eivät saa vastaavaa tukea, niiden on vaikeaa kilpailla kirkon tarjoamien palveluiden kanssa.

Esko Jaakkola Pohjois-Kymen vapaa-ajatteliijoista jatkoi, että seurakunnan hautausmaa saa joka tapauksessa yhteisöverosta osansa. Jos vapaa-ajattelijahautausmaa saisi vastavalla tavoin osansa verotuloista, sillä voisi hoitaa koko hautausmaan kustannukset seremoniapalveluineen. Kunnallisia hautausmaita oli jo tähän mennessä järjestetty islamilaisille maahanmuuttajille, joille ei kelvannut kirkon hautausmaita; se, että jopa islamilaisien vakaumusta kunnioitettiin selkeämmin, oli hänen mukaansa uskonnottomien vastaista rasismia.

Arto Tiukkanen Helsingin vapaa-ajatteliijoista totesi, että eduskunnan oikeusasiamiehen kanta oli tässä kohdin ristiriitainen. Oikeusasiamies oli todennut, että muslimeja ei voida haudata kirkon hautausmailla, koska se olisi heidän vakaumukseensa kohdistettua syrjintää. Samaa periaatetta ei kuitenkaan sovellettu uskonnottomiin.

Tauno Lehtonen kehuu kaupunginjohtaja Tyrväisen ajatusta uudentyyppiseksi ja kehotti pohtimaan, miksi ei voisi olla kuntarajat ylittäviä yleisiä hautausmaita. Lehtonen totesi tehneensä kunnalle aloitteen tuhkahautausmaasta, mutta sekään ei ollut kelvannut. Epäkohtana hän mainitsi kirkon etuoikeudet jääviyskysymyksissä: kirkon asioista päätettäessä kirkkovaltuuston tai kirkon talousvaliokunnan jäsenillä oli etuoikeus olla jääväämättä itseään, mutta jos kunnanvaltuustossa päätettäisiin jonkin valtuutetun omasta tontista, hänet jäävättäisiin oitis.

Henrik Sawelan mukaan se, että kunnat eivät olleet tottuneet hoitamaan hautausmaata, johtui kirkon ylivallassa. Sawelan mukaan hautauksessa oli kyse ennen kaikkea puhtaanapitoineesta; kyseessä oli jätteenhoidollinen ja terveydenhoidollinen asia. Turun vapaa-ajattelijain aktiivi **Hannu Raitanen** yleisön joukosta jatkoi, että oli epäloogista, että jo syntymä tapahtuu kun-

Järjestögangsterit koolla Paimion Putkan talousrikossalissa

Janne Vainio

nallisena palveluna, mutta hautaus yhä kirkollisesti. **Teuvo Kantola** Tampereen vapaa-ajatteliijoista lisäsi, että kirkon omistuksessa olevat hautausmaat voitaisiin oikeutetusti takavarikoida kunnalliseen käyttöön, koska kirkko oli saanut nämä maat keräämällä kansalta varoja pakkouskonnon avulla.

Kantola lisäsi kierroksia vetoamalla kulluttajansuojalakiin. Mitä kulluttajansuojaa on lupauksella, että kirkon maalle haudattuina ruumiit nousevat ylös viimeisenä päivänä? Pastori Järvilahti totesi, ettei uskontoasioista voinut näyttöä ollakaan.

Onko tuhkakasa ihminen?

Lasse Luhtala Lahden vapaa-ajatteliijoista toi esille kysymyksen ruumiin omistusoikeudesta. Kenen omaisuutta on tuhka, joka kuolleesta jää jäljelle poltettaessa? Miksi ei markkinatalous toimi siten, että vainajan tuhka olisi rinnastettavissa johonkin muuhun hänen jälkeensä jättämään omaisuuteen, ja miksei asiaa käsitellä siten kuin mitä tahansa muuta kysymystä, joka liittyy vainajan jälkeensä jätettäisiin jätöksiin ja niiden siivoamiseen?

Pastori Järvilahti vastasi oitis, että vainajan tuhkaa ei voida käsitellä pelkkänä jätehuoltokysymyksenä. Kaupunginjohtaja Tyrväinen säesti, että kukaan ei voi omistaa ihmistä, ja että vainajan tuhkaa ei näin ollen pitäisi kohdella pelkkänä elottomana omaisuutena.

Kasa tuhkaa samastui molempien puheissa "ihmiseksi" jollakin mystisellä ja se-

jäsenedistykset

littämättömäksi jääneellä tavalla. Mieleen tuli se retoriikka, jolla abortinvastustajat ovat puhuneet vastahedelmöityneestä alkiosta "ihmisenä" – paitsi että jopa jälkimäinen on siinä mielessä ymmärrettävää, että alkiokin on sentään elollinen olio, jota vainajan maalliset jätökset eivät ole.

Lauantai-ilta kului hiukan taajaman lukopuolella järjestetyn leiritulen ja luontopolun merkeissä. Ilma oli sateinen, ja osa porukasta jäi vanhaan verstaserakennukseen pelaamaan seurapelejä.

Myöhemmin illalla liittohallituksen asettama sääntötyöryhmä kokoontui viimeiseen kokoukseensa ravintola Paimion Putkassa. Aamuyöhön kestäneeseen kokoukseen saapui työryhmän viiden jäsenen lisäksi muitakin päivien osanottajia.

Sunnuntaipäivän ohjelma aloitettiin sitten sääntömuutosehdotuksien esittelyllä, jota johti työryhmän puheenjohtajana toiminut liittoneuvoston puheenjohtaja **Olavi Korhonen**. Muutosehdotukset oli työryhmän ilmoituksen mukaan tarkoitus pistää liiton jäsenyhdistysten keskeiselle tarkastuskierrokselle, jossa niihin vielä voisi tehdä parannuksia ja korjauksia. Enimmäkseen paikalla ollut yleisö vaikutti tyytyväiseltä uusiin ehdotuksiin, joskin pieniä korjausehdotuksiakin tuli.

Päätteeksi pidettiin yhteenveto varapuheenjohtaja Lehtosen johdolla, jossa keskusteltiin muun muassa lehden linjasta. Kriittisissä palautteissa yleisilmettä pidettiin hiukan kuivana, joten toimitus on tulevissa numeroissa pyrkinyt luomaan lisää kevennystä raskaiden asiajuttujen lomaan. Todettiin kuitenkin, ettei filosofista keskusteluakaan silti kokonaan voida unohtaa, koska mikään muu media ei maassamme käy sitä nimenomaan uskonnottomuuden näkökulmasta.

Kokonaisuutena kesäpäivät onnistuivat paremmin kuin viime vuotiset. Pienenä pettymyksenä joillekin osanottajille saattoi olla, ettei tämänvuotisen Väinö Voipio -palkinnon saaja professori **Kari Enqvist** pääsytäkään tulemaan paikan päälle vastaanottamaan liittohallituksen hänelle myöntämää tunnustuspalkintoa työstä uskonnottoman todellisuuskäsityksen hyväksi. Palkinnon luovutustilaisuus on päätetty järjestää myöhemmin syksyllä. ●

Raision vapaa-ajattelijat ry palkitsi kaksi yhdistyksen aktivistia yhdistykselle tehdystä ahkerasta työstä ja sen toiminnan tukemisesta. Yhdistys anoi kultaiset ansiomerkit **Eila Ahoselle** ja **Eila Lehtoselle** Vapaa-ajattelijain liitolta. Liittohallitus myönsi ansiomerkit 1.5.2004. Kuvassa (alla) keskellä Eila Lehtonen, vasemmalta pj. **Pentti Levonen**, **Pentti Fält**, **Leila Närhinen**, **Lasse Minkkinen**, sihteeri **Anne Sinilaakso** ja kunniapuheenjohtaja **Olavi Ääri**. ■

Laiskusseminaari Oulussa

Oulun vapaa-ajattelijat järjestävät seminaarin la 9.10.2004 aiheesta *Työn surma vai laiskuuden hurma – näkökulmia tekemiseen ja eitekemiseen*. Vieraina ovat VTT **Jussi Vähämäki** sekä laiskuusmaisteri **Jyrki Piispa**. Tarkempia tietoja pj. **Jouko Saksio**, GSM (040) 536 0345. ■

Pääkaupunkiseudun vapaa-ajattelijat ry järjesti ensimmäiset kesäpäivänsä la 10.7. - su 11.7.2004 Suomenselällä Ähtärissä Ekoyhteisön tiloissa. Kesäpäivien yhteydessä oli liittoneuvoston ex-puheenjohtaja **Raimo Toivosen** (oik.) tuohityönäyttely Ähtärin Kaijanniemessä, jossa esiteltiin mm. tuohinen ruumisarkku. ■

Väärällä tavalla raittiiksi

**1980-luvun alussa pari kolme rohkeaa kaveria Suomessa kaavaili ateistista AA-kerhoa. Yksi heistä oli Pertti Lindfors – pitkän linjan tapajuoppo ja maamme tiedeyhteisön puolivirallinen toisinajattelija. Seuraavassa hän kertoo, miksi perinteisestä AA:sta ei juuri ole uskonottomien raitistamiseen – ja miten hän itse onnistui raitistumaan "ilman AA:n ja kirkon lupaa".
Haastattelun oheislukemistoksi suosittelemme Lindforsin omaa tekstiä "Alkoholismi ja intellektualismi", joka alunperin oli tarkoitus julkaista tässä numerossa, mutta joka tilanpuutteen vuoksi jäi julkaisematta. Legendaarisen maineen saavuttanut artikkeli löytyy linkistä http://www.helsinki.fi/filosofia/filo/henk/Lindforslalk_inte.htm.**

Janne Vainio

Vapaa Ajattelijaan Lindfors on kirjoittanut jo 60-luvun alussa (mm. "Marxilaisuus ja tieteellinen ateismi"). Hän ilmoittaa yhä edelleen olevansa ennen kaikkea "tieteellisen sosialismin edustaja", mutta jo tuolloin hän oli vakaasti sillä kannalla, että neuvostomarxismi ei ollut tieteellistä ateismia.

Parhaana uskottomuuden tietolähteenä hän pitää Erkki Hartikaisen teosta "Tieteellinen maailmankatsomus", joka nykyisin sisältyy Vapaa-ajattelijain liiton ET-oppiaineistoihin (www.dlc.fi/~etkirja/). Aatteellisiksi "profeetoikseen" hän mainitsee oppilaansa Erkki Hartikaisen lisäksi opettajansa Eino Kailan ja työtoverinsa Jörgen Jörgensenin.

Entisellä alkoholistiparantolan psykologilla on ollut 40 vuoden katkoittainen alkoholiprobleema. 7.7.2004 hänellä oli eräs merkkipäivä: hän on ollut 27 vuotta ilman tippaakaan viinaa. "Vahvin alkoholi-pitoinen aine jota olen nauttinut on leipä."

Viimeisen oluen hän kertoo nauttineen-

sa 6.7.1977. Sekin oli vain korvikealkoholin jälkisammutusta, jollaiseksi lasketaan kolina, illodini ja muut sytytys- ja liuotinnesteet. Raittiudesta hän sanoo päättäneensä seuraavana päivänä; se oli "ensimmäinen päätös, joka on kestänyt 27 vuotta." Tuolloin hän juotti naisystävänsä humalaan, mutta ei itse ottanut muuta kuin vissyvettä.

Lindfors arvioi olleensa julkisuuden henkilö jopa tarpeettomastikin, ja ihmettelee sitä taustaa vasten, miksei hänen raitistumisensa mennyt medioihin. Selitys on ilmeinen: hän vain yksinkertaisesti tuli väräällä tavalla raittiiksi. "En ole liittynyt AA-kerhoon enkä ilmoittanut tullessi uskoon."

AA:ssa on hänen mukaansa se hyvä puoli, ettei sieltä koskaan eroteta, ja lisäksi "ei pyritäkään olemaan raittiina kuin 24 tuntia – ja tämä selittää AA:n voiman." Hän sanoo elämänsä katsomuksensa olevan kelpaamaton AA:n kuvioihin, joissa ei sovinut luottaa itseensä enemmän kuin jumalaan.

Vaikkei AA ole avoimesti uskonnollinen liike, se on avoimesti ateismin ja tieteilisen todellisuuskäsityksen vastainen. "50-luvun puolivälissä ateistinen 2. vaimoni kuljetti minut AA-kerhoon – ja silloin havaitsin, että nöyryyttä painotettiin ja että hybridikseen liitettiin ateismi ja se mitä sanotaan tieteisuuskoksi."

AA:n pelastustie jakautuu askeliin, joista ensimmäinen vastaa syntisen tunnustusta (*Tunnustamme olevamme voimattomia alkoholismien edessä*) ja seuraava antautumista henkilökohtaiselle vapahtajalle (*Annamme itsemme korkeamman voiman käsiin sellaisena kuin me sen tajuamme*).

Teoriassa ei vaadita uskoa jumalaan, vaan korkeammasta voimasta puhutaan sellaisena kuin me sen tajuamme – mutta jumalattomasta näkökulmasta retoriikka on Lindforsin mielestä "filosofisesti perseellään"; ristiriitaista on jo se, että AA:n uskontunnustukseen kuuluu kiittää jokaisesta raittiista päivästä ja rukoilla, että saisimme voimaa raitistumiseen.

"Olkoonkin se korkeampi voima vaikka lämpöpatteri – mutta on sähköopillisesti mahdotonta, että lämpöpatteri tässä jee-saisi."

Alkoholismi ja intellektualismi

60-luvun alussa Lindfors julkaisi Ylioppilaslehdessä maineikkaan kirjoituksen "Alkoholismi ja intellektualismi", jossa hän käsitteli niitä ristiriitoja, joita älyllisesti ajatteleva ihminen joutuu kohtaamaan yrittäessään parantua päihderiippuvuudesta. Kirjoituksen pääargumenttina on,

että alkoholismista ei voi parantua ilman vaihtoehtoista elämänsisältöä ja että useimmat tarjolla olevat vaihtoehdot ovat sellaisia, että ajattelevan ihmisen on mahdotonta niitä omaksua, koska ne eivät kesitä älyllistä kritiikkiä.

Tarjolla olevat raitistumismenetelmät jaetaan neljään kategoriaan: 1) *maailmankatsomuksen menetelmä* (esim. uskonto, AA tai politiikka); 2) *elämäntehtävän menetelmä* (työ ja harrastus); 3) *Suurten Rakkauksien menetelmä*; 4) *paremmaksi ihmiseksi tekemisen menetelmä* (psykoanalyysi, ryhmäterapia yms. psykologiset sielutekniikat).

Lindfors toteaa, että hänen kohdallaan Suurten Rakkauksien menetelmä epäonnistui rankasti. "Yritin vakuuttaa erälle naiselle, että jos hän odottaa minua vuoden, niin sitten olen raittiina. Se oli äärimmäisen typerä yritys." Viinan juominen kuitenkin loppui "vahingossa" epäonnistumisesta huolimatta.

Syyksi tapahtuneelle hän tulkitsee oleensa tässä asiassa "niin kova jätkä", että raitistuminen onnistui ilman ulkopuolista apua; sitä ennen hän oli juonut putkeen kolinaa, illodinia ja muita korvikealkoholeja. "Ei ollut muuta mahdollisuutta kuin itsemurha tai raitistuminen."

Luonnollisempi selitys raitistumiselle löytyy elämäntehtävän ja maailmankatsomuksen metodeista. Taustalla oli vuosikausia kestänyt väitöskirjatyö, joka nyt oli tullut päätepiesteeseen. Vaikkei väitöskirjaa oltukaan vielä hyväksytty, oli jo epävirallinen lupaus päästä tohtoriksi.

Pienen miettimisen jälkeen Lindfors myöntää, että kyseessä oli sellainen selkeämmän tulevaisuuden saavuttaminen, joka usein ei ole mahdollista yhtä pahasti alkoholisoituneille ihmisille. Miten sitten jumalaton raitistuminen onnistuisi alkikisien enemmistölle?

Lindforsilla on mielessä eräänlaisen ateistisen AA-liikkeen perustaminen, joka toimisi samalla kertaa uskontoriippuvuuden ja päihderiippuvuuden vastavoimana ja suuntautuisi selkeämmin yhteiskunnallisesti. "Ateistisen AA:n pitäisi kehottaa taistelemaan ja tutkimaan tieteellistä maailmankatsomusta."

"Erittäin suuri voimapotentialiaali ovat ne, jotka AA on parantanut mutta passi-

Pertti Lindfors on yksi Suomen huomattavimmista filosofeista, jolla on myös kansainvälistä meriittiä, vaikka hän onkin kotimaassaan joutunut pysyvästi epäsuosiin. Paitsion syiksi hän laskee uransa aikana vaikuttaneen suومتuneisuuden ilmapiirin, jota leimasivat aatteellisesti tarkoin karsinoidut viralliset vastakainasettelut, joitten ulkopuolella ei haluttu nähdä mitään. ”Edustan liian kaukana konsensusesta olevaa kannanottoa – ja kaiken lisäksi vielä tulin väärällä tavalla raittiiksi.”

Maamme akateemisen establishmentin näkökulmasta hänen filosofiassaan on ”liikaa kritiikkiä neuvostomarxismia vastaan ja liikaa kritiikkiä porvarillista yhteiskuntakäsitystä ja kristinuskoa vastaan.” Hän on pyrkinyt itsepintaisesti kehittämään sellaista marxilaisen kansantaloustieteen ja historiallisen materialismin luentaa, jossa ei tarvitsisi välittää niistä ilmeisen mielettömistä dialektiikan tulkinnoista, joissa yhteiskunnalliset vastakkaisuudet neuvostomarxismin mallin mukaisesti nähdään perusteina loogisten ristiriitojen hyväksymiselle päätelyssä.

Lindfors on saanut kollegoiltaan tunnustusta tutkimusotteensa vaikeustason ja keskeisyyden osalta. Kuitenkin hänet ohitettiin kaikissa nimityksissä ja tutkimusapurahoissa vähemmän pätevyityneitten ”lässyhumanistien ja tusinasosiologien” tieltä, joilla oli pienempi oppiarvo. Näillä mairittelevilla nimikkeillä hän tarkoittaa ”henkilöitä, jotka vieroksuvat matematiikkaa, luonnontieteitä ja rationaalista ajattelua”.

Toisin kuin uusvasemmistolaisen ajattelun valtavirta, Lindfors hyväksyy vapaa-ajattelijoiden kannattaman etiikan autonomisuusperiaatteen, joka pohjautuu Humen giljotiiniin. Lindforsin mukaan giljotiini on ”alkeellisesti täysin oikea periaate, joka tarkoittaa sitä, että luonnontieteellinen totuus ei ole looginen välttämättömyys.”

Lindforsin kuvailemaan akateemiseen konsensusukseen näyttäisi kuuluvan kirjoittamattomana lakina, että tiukka rationalismi varataan oikeistolaisille, jotka jättävät kristinuskon ”tontin” koskemattomaksi – ja että vasemmistolaiset näkökulmat puolestaan toivotetaan tervetulleiksi sillä edellytyksellä, että ne esitetään tieteellisen rationalismin vastaisina kannanottoina, jotka piispat ovat valmiita avosylin ottamaan vastaan (kristillistä feminismiä ja vapautuksen teologiaa myöten). Tällaisen näkymättömän työnjaon kannalta Lindforsin paitsioasema selittyisi ymmärrettävästi, koska hän on poikkeuksellisesti sitoutunut äärivasemmistolaiseen yhteiskuntafilosofiaan ja samanaikaisesti myös sellaiseen ”puhtaan tieteen” ideaaliin, joka on perinteisesti käsitetty porvariston yksinoikeudeksi. ■

voinut.” Heidät pitäisi saada ”taistelemaan uskonnottomien aseman ja luokkasetujensa puolesta”, mikä edellyttäisi irrottautumista AA:n puoliuskonnollisesta ideologiasta. Tulisi perustaa älyllisiä keskustelukerhoja, joitten johtoajatuksena olisi siirtyminen alkoholismista takaisin intellektualismiin.

Ateistisen AA:n tehtävät

AA:n haittapiirteinä Lindfors näkee ”tuottamuksellisen” taantumuksellisuuden, joka piilee suosituksessa, ettei kannata osallistua yhteiskunnallisesti. ”Jotka AA parantaa, se ostaa pois yhteiskunnallisesta taistelusta. AA on tie fyysisestä riippuvuudesta henkiseen; kuitenkin alkoholismi lisääntyy käsi kädessä uskonnollisen mystiikan kanssa.”

AA ei ole näkyvästi poliittinen, mutta yhteiskunnallisten epäkohtien sijasta esille tuodaan uuskonservatiivisen mallin mukaisesti yksilöllisiä pelastuskertomuksia. ”Mitä hurjempi juttu, sitä parempi. ’Olin 70-luvulla mielisairaalassa ja sen jälkeen tuli tällanen Kake joka jeesas ja kertoi mulle tän AA:n sanoman; kattokaa, nyt mulla on kilpahevoset ja asunto-osake ja pankkitili, että hyvin on jumala mua auttanut...’”

Vaikka AA ei ole uskonnollisesti sitoutunut, se on uskonnon mainostamista, koska uskoon tulemiseen kannustetaan. ”Tarkoitus pyhittää keinot; mikä hyvänsä tapa, millä raitistuu, nähdään hyvänä asiana.” Lindforsin mielestä ”yhteiskunnallinen taistelu” ajaisi paremmin saman asian kuin uskontulo, koska se toisi vaihtoehtoisen elämänsällön, joka on kiinni tässä maailmassa.

Olisiko taistelu sidoksissa johonkin erityiseen käsitykseen politiikasta? Miten esimerkiksi porvarillinen liberaali voisi liittyä mukaan Lindforsin kaavailemaan taistelevaan AA-liikkeeseen?

Lindfors myöntää avoimesti vastustavansa kaikkea liberalismia, mutta ei vaatisi sitä muilta. Pääasia olisi pyrkimys oman alkoholismin selittämiseen tieteellisen maailmankatsomuksen pohjalta. ”Porvarillinen liberaali tulkoon vain keskusteluyhteyteen, mutta tutustukoon sitten esim. Hartikaisen ja minun ja muiden profettojen kirjoituksiin.”

”Voisin muuten kertoa hyvän AA-stoorin, mutta kun pitäisi vetää esiin se J. Kristus, niin sitten se ei enää onnistu.”

Ateistisen AA:n linjana voisi siis olla vähemmän kehoitus arvioida niitä yhteiskunnallisia olosuhteita ja niitä epäkohtia, joihin henkilön oma alkoholismi liittyy. Kerhoissa pitäisi olla keskustelua myös alkoholipoliitiikasta, jotta alkoholistit itse voisivat esiintyä asianosaisina heitä itseään koskevassa päätöksenteossa.

Ateistinen AA voisi toimia hiukan kuten Uskontojen uhrien tuki; se voisi olla sekä alkoholistien tukijärjestö että uskontojen uhrien tukijärjestö. Tällaista järjestöä Lindfors yrittikin perustaa 80-luvun alussa muutamien kaverinsa kanssa, mutta suunnitelmat katkaisi tutkijanura Münchenissä.

Tieteelliseen yhteiskuntaan

Tieteellisen sosialismin johdonmukaisena edustajana Lindfors ei omien sanojensa mukaan ole aivan yhtä suvaitsevainen uskontoja ja muita päihteitä kohtaan kuin vapaa-ajattelijat eikä sallisi niiden levittämiseksi samoja oikeuksia. Jos hän olisi määräävässä asemassa, kieltolaki säädettäisiin uudelleen.

”Haluan tieteellistä yhteiskuntaa, jossa kaikki uskonnollinen yllytys on kiellettyä ja totuuden vaatimuksin ei saa esittää mitään epätieteellistä. Julkisessa painotuuotteessa ei saisi esittää mitään epätieteellistä kannanottoa totuuden vaatimuksin.” Raamattujen kansilehdille pitäisi siis ilmeisesti vähintäänkin painaa, että teos on fiktiota.

Poliittisesti Lindfors on ollut jyrkkä vasemmistolainen, mutta hänen pahimpia aatteellisia vastustajiaan on ollut taistolaisliikkeestä lähtöisin oleva asenteellinen irrationalismi, joka hänen mukaansa on pitkälti nykyisenkin ”pehmeän” muoti-intellektualismin alkulähde.

Taistolaisliike esiintyi ”kovan” tieteellisen maailmankatsomuksen tunnuksin, mutta Lindforsin mukaan kaunokirjallisuus asetettiin ideologisesti matematiikan edelle. Ehkä hiukan kuten nykyinen ”punavihreys”, kyseessä oli varsin pitkälle imagojuttu, jossa älyllisiä perusteita ei juuri kysely. Esimerkkinä sen ajan ilmapiiiristä hän kertoo

huvittavan tarinan taannoisesta naisystävästään, jota hän yritti valloittaa takaisin lopettamalla tenun naukkaulun.

Naisystävä oli kuulunut pelastusarmeijaan ja seurakuntasisariin ja kirkkokuuroon – ja oli yllättäen kiinnostunut marxilaisuudesta. ”Peruste tähän kiinnostukseen oli umpihölmö: mimmi kulta oli luke-
nut **Dostojevskia** ja **Tolstoita** ja sekoittanut tsaristisen Venäjän ja inhorealisten Neuvostoliiton toisiinsa. Hän oli kiinnostunut minusta (marxilaisuuteen perehtymisen takia – toim.huom.), koska oli suomen ja venäjän kielen opiskelija.”

Rationaalisen ajattelun vastaisuus näkyi paljon konkreettisemmin tavassa, jolla Lindforsia itseään kohdeltiin. Aikoinaan hän puolusti Eino Kailan loogista empirismää mm. Sosialistisen Opiskelijaliiton *Soih-tu*-lehdessä, jonka vuoksi hänet leimattiin ”machilaisen idealismin” kannattajaksi. Kyseisen taistolaisen slangisanan tarkempi määrittely oli, että ”*machilaisuus on sosialidemokraattinen liike, jonka tehtävänä on saattaa työväenluokka kristinuskoon.*”

”Ateistisen tulipalokommunistin” (kuten Lindfors itse itseään nimittää) ei tarvinnut kuin puolustaa matemaattisesti muotoiltua formaalilogiikkaa filosofian perustana, niin heti miten hänet luokiteltiin porvariston ja kristinuskon kätyriksi. **George Orwellin** kuuluisa toteamus, että $2 + 2 = 5$, jos Puolue näin sanoo, ei ilmeisesti ollutkaan liioiteltua. Totalitaarisille liikkeille ja uskonnoille näyttää olevan yhteistä, että niille on elintärkeää saada kannattajansa uskomaan, että looginen ajattelu on jotenkin ”rajoittunutta” ja että siitä luopumalla voidaan ”todistaa” syvempiä totuuksia.

Epätieteellinen neuvostomarxismi

Neuvostososialismin epätieteellisyys pohjautuu Lindforsin mukaan siihen kummallisuuteen, että dialektiikka (joka marxilaisuudessa käsitetään vastakkaisten voimien välisenä vuorovaikutuksena) käsitettiin yhdeksi *logiikan* osa-alueeksi, jonka vieläpä katsottiin olevan muodollisen logiikan

(päätelmien pätevyyttä koskevien sääntöjen) yläpuolella. Todellisessa maailmassa olemassa olevat yhteiskunnalliset vastaakohtaisuudet, joiden kautta kehitys meni eteenpäin, katsottiin perusteeksi sille, että loogisessa päättelyssä piti hyväksyä ristiriitaisuudet sikäli kuin ne olivat Puolueen linjan mukaisia. Tällä tavoin loogisen päättelyn pätevyys kiistettiin; missään tieteellisissä, poliittisissa ja eettisissä väittelyissä ei enää ollut oikeassa se, joka esitti muodollisesti pätevät argumentit, vaan se, joka edusti oikeita luokkaetuja.

Lindforsin mukaan neuvostomarxismien ideologialla voitaisiin periaatteessa "todistaa" aivan mitä tahansa, mitä kulloinkin katsottaisiin tarkoituksenmukaiseksi saada kannattajat uskomaan. "Ristiriitaisesta lauseesta seuraa mitä tahansa."

Ymmärtämättömyys matematiikan ja logiikan perusasioista leimaa koko neuvostomarxismien perintöä. "Lenin sekoittaa vastaluvun käsitteen ja negaation käsitteen toisiinsa teoksessa *Materialismi ja empiriokritisismi*. Einsteinin suhteellisuusteoria oli kielletty Neuvostoliitossa pitkään, koska Einstein oli sanonut tästä Leninin teoksesta, että sillä ei ollut arvoa enempää historiana, filosofiana kuin fysiikkana."

Pahimman lajin tieteenvastaisuus loppui kuitenkin siinä vaiheessa, kun neuvostoimperiumi joutui USA:n painostuksesta kilpavarustelun osapuoleksi. 1949 toveri Stalin tuli eristyksessä olleiden fyysikoiden puheille ja vaati heitä kehittämään atomipommin. Tästä eteenpäin heille annettiin lupa suhteellisuusteorian lukemiseen.

Toinen neuvostotieteen kummallisuus oli lisenkolainen perinnöllisyystiede, jonka varaan Lindforsin mukaan luotiin koko "neuvostoihmisen" käsite. Se oli hänen mukaansa neuvostoimperiumin vastine natsien rotuteorialle. Perusideana oli lamarckilaisen (jo aikoja sitten hylätyn) evoluutioteorian mukaisesti, että lajiyksilön hankitut ominaisuudet periytyvät suvussa eteenpäin. Vuonna 1935 teoria esiteltiin Stalinille, joka haltioituneena huusi "Bravo, Lysenko!" Kouluttamalla yksi sukupolvi "neuvostoihmiseksi" voitiin teorian mukaan varmistaa, että tulevia sukupolvia ei enää tarvinnut uudelleenkouluttaa.

Lindfors on jo alun alkaen pitänyt neuvostomarxismia huijauksena, mutta silti hän suhtautuu Neuvostoliiton romahdukseen varsin pessimistisesti. "Tänä päivänä uskonnollinen myrkytys on tullut pahemmaksi; Venäjällä Putin tekee ristimerkkejä." Yhden uskomusjärjestelmän kaatuminen ei välttämättä merkitse, että jokin parempi tulisi tilalle.

Ehkäpä näin voi sanoa myös alkoholismien suhteesta muihin päihderiippuvuuksiin. "Intellektualistille" ei kelpaa, että alkoholismi vaihdetaan uskontoon tai johonkin muuhun sellaiseen, mikä vaihtoehtona ei kestä kritiikkiä edes sen vertaa kuin älyllisen tyytymättömyyden sammuttaminen sytytysnesteellä. Nämä eivät saa olla vaihtoehtoja. Kenties vapaa-ajattelijoiden olisi aika harkita ateistisen AA-toiminnan aloittamista. ●

Ei ehkä sittenkään pakkoukontoa Espanjaan

Espanjassa oppivelvollisten katsomusvapaus on ollut vaakalaudalla. Viime vuonna José María Aznarin konservatiivihallitus sääti joukon koulu-uudistuksia, joissa katolisen uskonnonopetuksen oli määrä tulla pakolliseksi. Muutamaa viikkoa valintansa jälkeen uusi sosialistinen pääministeri José Luís Rodríguez Zapatero ilmoitti aikovansa jäädyttää konservatiivien säättämät koulu-uudistukset. Uudistusten, joita kutsuttiin nimellä Loce ("Kasvatuksellisen laadun orgaaninen laki") oli määrä tulla voimaan tämän vuoden syyskuussa.

Vuodesta 1990 uskonnonopetus on Espan-

Edellisessä numerossa julkaistuun juttuun "Luonteenpiirteistä" liittyen julkaisemme alla olevan artikkelin pyrkyryydestä. Artikkelin sijoitetaan myöhemmin aineistoon www.dlc.fi/~etkirja

Työyhteisöstä löytyy yleensä ainakin yksi pyrkyri. Hän käyttää työtovereitaan hyväkseen kiivetessään ylöspäin työpaikallaan, ottaa omiin nimiinsä yhdessä keksittyjä hyviä ajatuksia ja syyttää omista epäonnistumisistaan muita.

Gloria Elliottin tutkimusten mukaan juuri tällaiset tyypit usein menestyvät työelämässä keskimääräistä paremmin. Pyrkyrit ovat normaali-ihmisiä, vaikka he menevät usein äärimmäisyyksiin. Elliott on auttanut yli 100 yritystä ongelmaihmisten käsittelyssä, mutta hän ei ole juuri ollenkaan tavannut sellaisia pyrkyreitä, jotka itse käsittäisivät olevansa ongelma.

John Hoover sanoo uudessa kirjassaan *How To Work For An Idiot* (2003), että eräässä yrityksessä kokonaiselle osastolle oli jäänyt vain johtaja ja hänen pyrkyrinsä.

Pyrkyreitä tutkittaessa on havaittu, että heitä on kaksi eri lajia, joista toisella on tapana menestyä, toisella ei.

jan kouluissa ollut vapaaehtoista. Katolinen kirkko on arvostellut uskontopakon kumoamista jatkuvasti ja äänekkäästi, ja tullessaan valtaan 1996 Aznarin konservatiivihallitus pääsi yhteisymmärrykseen kirkon kanssa siitä, että maahan luotaisiin uusi pakollinen oppiaine nimeltä "yhteiskunta, kulttuuri ja uskonto". Uusi oppiaine käsittäisi joko kirkon johtaman tunnustuksellisen opetuksen tai sille vaihtoehtoisen "tunnustuksettoman" uskontotiedon. Vaihtoehtoista opetusta on arvosteltu siitä, että sekin on "roomalaiskatolismia valepuvussa".

Espanjassa etenkin vasemmisto on suhtautunut kriittisesti kaikkiin yrityksiin tuoda mitään pakollista uskonnonopetusta julkisiin kouluihin. Muistossa on vielä **Francon** fasistinen hallinto, jonka koulutuspolitiikka perustui "kansallisen katolisuuden" ohjelmaan. ■

Menestyvät pyrkyrit eivät itse useimmiten tajua käyttävänsä muita hyväkseen. Jos joku sen sijaan yrittää tietoisesti rakentaa uraansa muiden kustannuksella, hän yleensä jossain vaiheessa kompastuu siihen, ettei kukaan enää halua olla hänen kanssaan tekemisissä.

Terävillä kyynärpäillään menestyjät ovat yleensä itsekeskeisiä ihmisiä, käytäytyvät röyhkeästi muita kohtaan ja pyrkyivät jatkuvasti käsittelemään kanssaihmissään. Heidän mahdollisuuksiaan parantaa se, että he ovat yleensä äärimmäisen urasuuntautuneita.

Näiltä ihmisiltä puuttuu myönteelämisen kyky muita kohtaan. He ovat luonnostaan erittäin taitavia luovimaan työpaikan sisäisessä politiikassa ja tulevat tavallisesti erittäin hyvin toimeen omien esimiestensä kanssa.

Siinä vaiheessa, kun todella hyvät työntekijät lopulta kyllästyvät juonitteluun ja vaihtavat työpaikkaa, pyrkyrit saavat ylennyksen.

Tutkimusten mukaan noin kymmenen prosenttia amerikkalaisten työpaikkojen työntekijöistä on pyrkyreitä.

Ellei näiden ihmisten vältteleminen onnistu, heidän käyttökseenä pitäisi puuttua sillä tavalla, että he itse tajuavat, mitä heidän toimintansa on. Tähän tarvitaan työtovereiden yhteistyötä.

Vaikuttaminen ei ole helppoa kahdesta syystä: pyrkyrit ovat esimiestensä suosikkeja ja heitä suojaa oma käyttäytyminen, jonka läpi erilaiset mielipiteet eivät tunkeudu. ●

Lähteitä:

John Hoover: *How To Work For An Idiot* paperback, 251 pages Published Nov 2003 by CAREER PRESS ISBN:1564147045

Mika Horelli: *Pyrkyri tunkee vihreälle oksalle*, Tekninen uratie 10.6.2004 (Tietoviikon ym. lehtien liite)

Jeffrey Zaslow: *Jerks make work tougher, but they are here to stay*, The Wall Street Journal/The Salt Lake Tribune 5.4.2004

Erehtymätön ateisti

Julian Baggini: *Atheism, A Very Short Introduction*, Oxford, 2003, ISBN 0-19-280424-3, 5.59£, 119 sivua.

Tilattavissa joko suoraan osoitteesta <http://www.oup.co.uk> tai <http://www.amazon.co.uk> Postimaksut ja lvv lisätään laskuun, ja kirja tulee postiluukusta kohtiin muutaman päivän päästä.

Kun olin lukenut Bagginin kirjasta 56 ensimmäistä sivua, ajattelin, että tähän on paras kirja, mitä olen milloinkaan lukenut. Loppuosasta löysin joukon puutteita. Kirjoittaja ei esimerkiksi tiennyt mitään vuonna 1973 yhdessä **Suomen Gallup Oy:n** kanssa suorittamastamme tutkimuksesta "Asennoituminen uskonnonvapauteen", vaan hän esitti aivan tutkimustulostemme vastaisia käsityksiä. Kirjoittajan puolustukseksi on sanottava, että tutkimustamme ei ole koskaan julkaistu englanniksi eikä sitä ole ollut pitkiin aikoihin muutenkaan saatavana. Mainittakoon, että sittemmin valtiotieteen *tohtoriksi, dosentiksi* ja AL – yhtymän viestintäjohtajaksi ylenyt **Seppo Sisättö** väitti tutkimustamme nollatutkimukseksi.

Kun Baggini on juuri viimeistelemässä uutta kirjaansa elämän tarkoituksesta (ilmestyy syksyllä 2004), ajattelin, että hänen olisi hyödyllistä tietää viime vuonna julkaistun kirjansa puutteista. Lähetin hänelle sähköpostin, jossa kehuin kirjaa mielestäni

aivan oikeutetusti, mutta huomautin muutamista kirjan loppuosan puutteista. Baggini kiitti myönteisestä arvostelusta mutta sanoi sen jälkeen, ettei kirjassa ole mitään puutteita. Onhan se hyvä, että maailmassa on ainakin yksi *erehtymätön ateisti!*

Seuraavassa tyydyn varmuuden vuoksi esittelemään niitä kirjan osia, jotka ovat mielestäni erinomaisia.

Kirjassa on juutalaisen mystiikan mukaisesti 7 lukua (kirjoittaja lienee eteläeurooppalaista sukujuurta, onhan hän joutunut kärsimään katolisen ala-asteen koulunkin). Ne ovat:

1. *Mitä on ateismi?*
2. *Ateismin puolesta*
3. *Ateistinen etiikka*
4. *Merkitys ja tarkoitus*
5. *Ateismi historiassa*
6. *Uskontoa vastaan?*
7. *Johtopäätöksiä*

Hyvissä ateismin oppikirjoissa lienee vähintään nämä osat. Ainakin ne esitetään ensi syksyn esitelmäsarjassani, joka uusimman tiedon mukaan sisältää 7 opintokertaa, 3 tuntia/kerta, ja jostain syystä yhteensä 24 tuntia. Tämä on Vantaan kaupungin matematiikkaa. Kun minä opiskelin yliopistossa matematiikkaa, 3 x 7 oli 21.

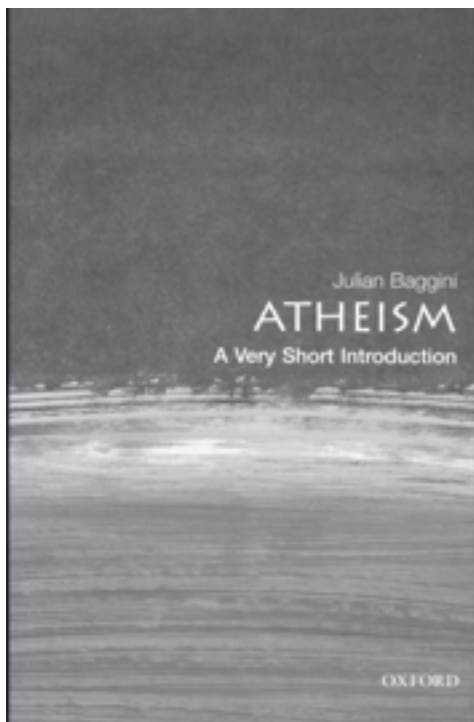
Ateismin määritelmä on normaali: jumalaa tai jumalia ei ole olemassa. Baggini ei hyväksy (myös monien ateistien) katsomusta, että ateismi on kielteinen (negatiivinen). Bagginin mukaan väite ateismin kielteisyydestä perustuu

sanan alkuperästä tehtyyn (etymologiseen) virhepäätelmään. Bagginin mukaan nykyajan ihminen ei ollenkaan ymmärtäisi, jos puhuisimme "viisauden rakastajasta" kun tarkoituksemme on puhua filosofista, joka muinaiskreikassa tarkoitti juuri "viisauden rakastajaa" tai "viisauden ystävää".

Nessistit ja anessistit

Osoittaakseen, ettei ateismi ole uskonnon loinen (parasiitti), Baggini kertoo kuvitellun esimerkin. Melkein kaikki (myös Suomessa) tuntevat tarinan **Loch Nessin** järvellä Skotlannissa asustavasta hirviöstä. Melkein kaikki myös Skotlannissa ovat sitä mieltä, ettei järvestä ole hirviötä. Näistä ihmisistä, jotka pitävät Loch Nessiä aivan tavallisena järvenä, jossa ei ole hirviötä, ei kuitenkaan käytetä mitään erityistä nimitystä. Kuvitellaan, että niiden ihmisten määrä, joiden mielestä järvestä on hirviö, alkaa kasvaa. Pian heitä aletaan kutsua *nessisteiksi*. Monien uskontojen nimet syntyivät alun perin tällaisista pilkkanimistä. Kun nessistien määrä kasvaa riittävän suureksi, nessisti lakkaa olemasta pilkkanimi. Vaikka hirviön olemassaolosta ei ole mitään näyttöä, nessistejä aletaan pitää normaaleina. Pian niitä, jotka eivät ole nessistejä, aletaan kutsua *anessisteiksi* (a = ei).

Onko oikein sanoa, että anessismi on nessismiin liit-

tyvä loisilmiö? Näin ei voida sanoa, koska anessismihän edelsi nessismiiä. Kyse ei ole kuitenkaan pelkästä aikajärjestyksestä. Asian ydin on siinä, että anessistien käsitys olisi aivan sama vaikka nessesistejä ei olisi ollut koskaan olemassa.

Normaalisti kenellä tahansa on suuri määrä kaikkeutta koskevia käsityksiä. Teistit sanovat, että tämän lisäksi on olemassa jumala. Jos teistejä (jumalaan uskovia) ei olisi olemassa, ateisteja olisi kuitenkin olemassa, mutta kukaan ei kutsuisi heitä ateisteiksi (jumalankieltäjiksi). Ateismi ei siis ole uskonnon loinen.

Ajatellaan, että kaikki lakkaisivat uskomasta jumalaan. Jos ateismi olisi teismien loinen, ateismi ei voisi olla olemassa ilman teismiiä. Kuitenkin kaikki olisivat tällöin ateisteja. Ateismi tarvitsee uskontoa yhtä vähän kuin ateisti.

Baggini sanoo olevansa ateisti mutta ei agnostikko. Agnostikko on henkilö, joka on epävarma siitä, onko jumalaa tai jumalia olemassa. Jos ryhtyisimme epäilemään kaikkea samaan tapaan kuin agnostikko, me emme voisi sanoa, nousee aurinko huomenna, koska mikään kokemustieto ei ole 100 % varma. Jokaiseen väitteeseen pitäisi vastata savolaisittain "suattaahan tuo olla niinnii mutta suattaahan tuo olla olemattakii". Baggini mukaan paras

selitys mille tahansa asialle löytyy ilman jumalaoletusta.

Baggini erottaa käsitteet usko (=faith) ja käsitys (=belief = käsitys, vakaumus). Englantilaisuomalaiset sanakirjat eivät valitettavasti erota näitä sanoja riittävästi toisistaan. Ateisteja ei voida sanoa uskovaisiksi. Muutoinkin käsite "usko" (=faith) on Bagginin mielestä tarpeeton. Tällä alalla olisi kielipoliisille töitä! Kuten tässä lehdessä on aikaisemmin todettu, valtion kielenkääntäjät kääntävät nykyään mielivaltaisesti kansainvälisen sopimusten sanan "belief" sanaksi "usko". Aikaisemmin se käännettiin jokseenkin oikein sanaksi "vakaumus".

Moraalia eli siveyttä käsittelevän luvun Baggini aloittaa lainaamalla **Dostojevskin** Ivan Karamazovia, jonka mukaan kaikki on sallittua, jos jumalaa ei ole olemassa. Baggini sanoo lyövänsä vetoa siitä, että

Karamazov ei ole koskaan yrittänyt pysäköidä Lontoon keskustaan lauantaina iltapäivällä. Baggini päättää luvun toteamalla, että vaikka ei voida esittää loogista todistusta siitä, että ateistien pitäisi käyttäytyä moraalisesti, sellaista ei voida esittää uskovaistenkaan suhteen. Ihmiset arvostavat erilaisia asioita, ottavat huomioon erilaisten tekojen seurauksia ja pyrkivät jopa olemaan jossain määrin johdonmukaisia.

Kirjan lopussa Baggini selittää, miksi hän ei ole käyttänyt käsitettä "humanismi" vaan käsitettä "ateismi". Ensiksi hän toteaa, että ateistiseenkin humanismiin liittyy ateismin lisäksi käsityksiä elämän tarkoituksesta, moraalista ja ihmisen keskeisestä asemasta. Toiseksi sana "humanismi" on monimerkityksinen. On esimerkiksi kristittyjä humanisteja ja tieteitä, jotka kutsuvat itseään humanistisiksi. Humanistijärjestöissä on myös uskovaisia (esimerkiksi tunnettu suomalainen kristitty, edesmennyt **Urpo Harva** kuului humanistijärjestöön). Kolmanneksi ihmisen asettaminen muun luonnon yläpuolelle on Bagginin mielestä jääne uskonnoista. Hänen mielestään jotkut humanistijärjestöt ovat ihmislajikeskeisiä. Bagginilla ei sinänsä ole mitään humanismia vastaan, onhan hän jopa kirjoittanut *New Humanist* -lehteen.

Baggini pitää ateismia ihmiskunnan lapsuuden loppuna. Maailmassa on hyvää, pahaa, onnistumisia ja epäonnistumisia, joiden kanssa meidän on elettävä ilman harhakuvitelmia. Ateismi on edistystä, myönteinen askel pois taruisista ja taikauskosta.

Erkki Hartikainen

Nuori ateisti

Daniel Harbour: *An Intelligent Persons Guide to Atheism*, Duckworth, 2001, ISBN 0-7156 2915 8, 14.08£, 150 sivua.

Tilattavissa joko suoraan osoituksesta <http://www.ducnet.co.uk> tai <http://www.amazon.co.uk>

Kun toisaalla tässä lehdes-
sä esitelly **Julian Baggini** on kokenut kirjoittaja, Daniel Harbour on nuori opiskelija. Kun Baggini saa lukijoiden arvosteluissa usein viisi tähteä, Harbour saa yleensä tyytyä kolmeen. Harbourin kirjasta on sanottu, että se ei sisällä mitään uutta. Tämä ei ole välttämättä vika.

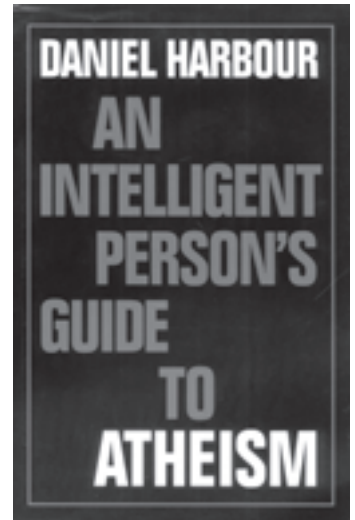
Kirjassa on kuitenkin aika paljon virheitä. Joitakin asioita kuten **Albert Einsteinin** kirjettä suomalaiselle professori **V. T. Aaltoselle** (joka oli aikoinaan Vapaa-ajattelijain liiton puheenjohtaja) brittikirjoittajan ei voi odottaa yleensä tuntevan, mutta juutalaisen Daniel Harbourin olisin odottanut kuitenkin tuntevan hieman muita brittejä paremmin kuuluisien juutalaisten näkemyksiä. Kun Baggini on saanut kärsiä katolista koulua, Harbour on kärsinyt presbyteerisestä koulusta.

Harbour on opiskellut matematiikkaa ja filosofiaa ja on kirjoittamisen ohella tehnyt väitöskirjaa kielitieteestä MIT – nimisessä oppilaitoksessa (*Massachusetts Institute of Technology*). Harbourin kannustajakuntaan on kuulunut itse **Noam Chomsky** (MIT:in kielitieteen professori), ja niiltä osin kuin Harbourin esitys perustuu Chomskyn ajatteluun, se on paikoittain loisteliasta.

Kun Baggini välttää ismien harhat käsittelemällä asioita hyvin yleisellä tasolla (sitä samaa minä yritän tehdä Suomessa), Harbour on kehittänyt vanhoille luokitteluille uusia nimiä. Henkilökohtaisesti pidän yleisen tason käyttöä uusia luokitteluja parempana tapana käsitellä asioita, mutta on tunnus-tettava, että Harbour hyökkää varsin tehokkaasti teistejä (jumalaisia) vastaan juuri niillä välineillä, joita teistit (jumaliset) ovat tottuneet käyttämään.

Harbour jakaa todellisuuskäsitykset kahteen ryhmään, *spartalaiseen meritokratiaan* (entiseltä nimeltään tieteellinen todellisuuskäsitys) ja *barokkimonarkiaan* (ne todellisuuskäsitykset, jotka joko eroavat tieteellisestä todellisuuskäsityksestä tai sisältävät kaikenlaisia rönsyjä, jotka eivät kuulu tieteelliseen todellisuuskäsitykseen). Ei ole yllätys, että Harbour pitää ensimmäistä näistä käsityksistä ylivoimaisena toiseen verrattuna. Ei ole liioin yllätys, että ateismi (jumalattomuus) kuuluu Harbourin mukaan näihin parempiin todellisuuskäsityksiin.

Harbour aloittaa kirjansa toteamalla, että ateismi (jumalattomuus) ja teismi (jumalisuus) eivät ole edes loogisilta lähtöasetelmiltään samanarvoiset. Niitä voidaan pitää samanarvoisina vain virheellisellä kysymyksenasettelulla. Harbourin mukaan ateismi (jumalattomuus) on kiinteä osa sitä todellisuuskäsitystä, jota hän kutsuu spartalaiseksi meritokratiaksi. Samalla Harbour korostaa, että ateistien (jumalattomien) ei

pidä vaieta vaan osallistua aktiivisesti keskusteluun. Harbour korostaa, että totuudella on ihmisen toiminnalle suuri merkitys riippumatta siitä, mikä hänen tavoitteensa ovat.

Harbour kutsuu todellisuuskäsitystään spartalaiseksi siitä syystä, että siinä tehdään mahdollisimman vähän ennako-oletuksia (ei esimerkiksi oleteta jumalia). Meritokratiaksi Harbour kutsuu todellisuuskäsitystään siksi, että se on edistyvä ja itsensä korjaava.

Matematiikkona Harbour torjuu teistien (jumalisten) virheelliset laskelmat jumalien todennäköisyyksistä. Jumalat eivät voi esiintyä syinä, koska jumalat eivät ole tapahtumia. Olemassaolosta puhuminen on lyhennysmerkintä, ei voida sanoa, että imaginääriluvuilla on olemassaolon ominaisuus. Kun jumaliset (teistit) esittävät kummallisia kysymyksiä, Harbour kehottaa vastaamaan esimerkiksi seuraavasti. "OK. Mutta mitä on salamanteri Wompanoagin kielellä?"

Vuonna 1950 Chomsky esitti, että ihmiset ovat hyviä oppimaan lapsena kieliä ja hyviä käyttämään niitä aikuisina,

koska tämä kuuluu ihmisen biologiseen varustukseen aivan samalla tavalla kuin kaksijalkaisuus. Kyky käyttää kieltä ja käyttäytyä siveellisesti (moraalisesti) ovat samanlaisia ihmisen biologisia varustuksia. Tämä voidaan todeta, esimerkiksi silloin, kun aivot syystä tai toisesta vaurioituvat. Tietysti eri ympäristöissä kasvavat ihmiset oppivat erilaisia kieliä ja erilaisia siveyskäsitteitä.

Harbour käsittelee myös ongelmallisina pidettyjä jumalattomia (ateisteja) kuten **Stalinia**. Harbour lainaa **Alan Bullockia**, joka on tutkinut Stalinin puheita ja löytänyt niistä jopa ortodoksiselle jumaluusopille ominaisen tyylin (Stalin oli koulutukseltaan vähää vaille ortodoksinen pappi). Harbourin mielestä tärkeä pahan lähde on dogmaattisuus. Esimerkiksi Neuvostoliiton maanviljelylle oli haitaksi **Trofim Lyсенkin** käsitys, jonka mukaan hankitut ominaisuudet voisivat periytyä.

Demokratia voi Harbourin mukaan toteutua aidosti vain, kun jumaliin perustuvat todellisuuskäsitykset väistyvät. Muutostilanteessa jumaliset jakaantuvat usein useampaan ryhmittymään, joista jotkut vastustavat edistystä jyrkästi ja jotkut yrittävät löytää sille uskonnollisia perusteluja. Tästä syystä jumalisten (teistien) panos edistyksen suhteen on päinvastaisesta propagandasta huolimatta usein nolla.

Harbourin englanninkieli on hieman hankalampaa kuin Bagginin käyttämä. Jos joku haluaa lukea molemmat kirjat, suosittelen, että hän lukee ensin Bagginin kirjan ja vasta sitten Harbourin kirjan.

Erkki Hartikainen

Aineen määritelmästä

Tämän lehden numerossa 2-3/2004 oli **Erkki Hartikaisen** kirjoitus "Aineellinen todellisuuskäsitys", jossa hän ensin määrittelee sen, mitä on aine, ja haluaa sitten muidenkin osallistuvan keskusteluun. Aion osallistua, vaikka en ymmärtänyt kirjoituksesta suoraan sanottuna tuon tavaallista.

Ensinnäkin, miksi vapaaajattelijoiden pitäisi yrittää luoda aineen tarkka määritelmä? Halutaanko jonkinlainen "pehmeä" ja yleistajuinen filosofinen lausejoukko, jonka kaikki varmasti ymmärtävät? Onko vapaaajattelijoilla todellista kompetenssia edes yrittää asian ratkaisua?

No, jos aineen määritelmä kerran halutaan tehdä, on ensinnäkin pidettävä tarkkaan huoli siitä, että kaikki asiaan liittyvät faktat ovat mahdollisimman oikein. Ja koska kysymys, mitä on aine, on puhtaasti luonnontieteellinen, on kaikki asiatiedot kysyttävä fyysikoilta. Kun fyysikot sitten ovat selittäneet faktat vapaaajattelijoille, onkin aine määriteltä hyvin kuin nykytiedeen pystyy tekemään. Filosofinen keskustelu aiheen tiimoilta tämän lehden sivuilla on siis mielestäni paitsi täysin tarpeetonta myös täysin vailla mieltä.

Kaikkien "pehmeiden" filosofisten ja yleistajuisten selitysten antaminen jollekin luonnontieteelliselle ilmiölle tai asialle johtaa helposti siihen, että puhutaan aidan seipästä kun pitäisi puhua itse aidasta. On tietysti valitettavaa, että fyysikkojen "kova", olemassa oleviin faktoihin perustuva määritelmä aineel-

le saattaa olla hyvinkin vaikeaselkoinen, mutta sen kanssa pitää vapaaajattelijoiden(kin) vain elää. Ketään nykyistä tai mennyttä "viisauden ystävää" ei luonnontieteellisissä kysymyksissä kannata kuunnella, muuten mennään metsähallituksen puolelle ja pahasti. Vaikka joku kuinka haluaisi jonkinlaisen filosofisen määritelmän aineelle, on hänen hyväksyttävä se tosiasia, että kysymys ei ole filosofian vaan fysiikan alaan kuuluva. Kukahan seuraavaksi ehdottaa, että käytäisiin tämän lehden sivuilla filosofis-metafyysistä juupas-eipäs-debattia siitä, mitä on aika.

"Ehdotuksia otetaan vastaan" kirjoittaa Erkki Hartikainen. Minun ehdotukseni on tämä: unohdetaan koko asia tai kysytään sitten niiltä jotka asiasta jotain aidosti tietävät – fyysikoilta.

Kalle Rämä
Vantaa

Artikkeliini "Aineellinen todellisuuskäsitys" on tullut tasan kaksi kommenttia. Ensimmäisen kommentin esitti dosentti **Pertti Lindfors**. Hän sanoi, että aineen määritelmäni on sama kuin edesmenneen professori **Georg Klausin** aikoinaan esittämä. *Georg Klausin 90-vuotissyntymäpäivän kunniaksi pidettiin konferenssi* Kybernetik und Interdisziplinarität in den Wissenschaften: Georg Klaus zum 90. Geburtstag Gemeinsames Kolloquium der Leibniz – Sozietät und der Deutschen Gesellschaft für Kybernetik am Freitag, 29. November 2002 in Berlin, Staatsbibliothek, Unter

den Linden.

Toinen kommentti tuli Kalle Rämältä, joka kyseenalaistaa sekä vapaa-ajattelijain yleensä että erityisesti minun pätevyyden sanoa asiasta mitään. Ainoat, joilla Rämän mukaan on pätevyys sanoa tästä asiasta jotain, ovat fyysikot. Tässä on jo kaksi ajatusvirhettä. Ensiksi, on toki suuri joukko fysiikan professoreja, taitaa olla peräti enemmistö, jotka ovat vapaa-ajattelijoina. Toinen ajatusvirhe on siinä, että Rämä olettaa, että minulla ei ole koulutusta fysiikassa, vaikka minulla satuu sellainen olemaan.

Aivan esityksensä aluksi Rämä ilmoittaa, ettei hän ymmärtänyt kirjoituksesta suoraan sanoen taivaallista. Mikäli tätä on uskominen, asiasta pitää kirjoittaa myöhemmin kansantajuisemmin. Tähän asti kritiikki on siis aivan huomioon otettavaa. Sen jälkeen hän ryhtyy arvioimaan sitä, olisiko kirjoitus pitänyt julkaista. Jos hän ei ymmärtänyt kirjoituksesta mitään, mistä hänelle ilmaantui kompetenssi eli pätevyys sanoa, että asiasta ei olisi pitänyt sanoa mitään?

Rämän mukaan tosiasiat eli faktat on huomioitava, kun jotain määritellään. Koska myös muilla lukijoilla voi olla hatara käsitys siitä, mitä määrittely tarkoittaa, lienee pakko selvittää asiaa muutamalla lauseella. Esimerkiksi fysiikan oppikirjassa voi olla epäsuora määritelmä "voima on massa kertaa kiihtyvyys". Tässä määritellään epäsuorasti sanoja "voima", "massa" ja "kiihtyvyys". Massa on tässä kaavassa vakio, joka voidaan laskea, kun tunnetaan voima ja kiihtyvyys. Epäsuoria määritelmiä kutsutaan myös aksioomiksi.

Selasin kunnioitettavan

Liitolla uusi toiminnanjohtaja

Vapaa-ajattelijain liitolla on vuoden alusta ollut toiminnanjohtajana **Paula Vasama** – vapaa-ajattelija jo kolmannessa polvessa. Koulutustaustana hänellä on kauppaopiston yomarkkinointilinja sekä erilaisia kursseja koti- ja ulkomailla.

Paula on ollut toiminnassa mukana jo 16-vuotiaasta asti. Jo sitä ennen hän seurasi kiinnostuneena liiton hallinnollisia kokouksia, joita hänen isänsä **Timo Vasama** järjesti perheen kotona Karkkilassa.

Uuteen työhönsä Paula on tarttunut tarmokkaasti ja muuttanut koko toimiston yleisilmettä. Aikaisemminkin hän oli liiton toimiston- ja taloudenhoitajana vuosina 1984-87 sekä liiton pääsihteerinä 1986-87. Samalla hän toimi myös Kustanus Oy Vapaa Ajattelija Ab:n toimitusjohtajana.

Vuonna 1987 Paula lähti ulkomaille puolisonsa mukana. "Harmitti Englantiin lähtiessä, että jouduin luopumaan tärkeänä pitämästäni työstä." Pian Lontooseen muutettuaan hän kuitenkin pääsi Finnwearin sikäläisen pääkonttorin toimistopäälliköksi ja lopulta töihin Lontoon talouselämän keskukseen, Cityyn. Englannista tie vei myös Italiaan ja Suomeen hän palasi viime vuonna yhdessä nelivuotiaan **Alex**-poikansa kanssa.

Paulan työnkuva ei ole ehtinyt muuttua kovin paljoa lukuun ottamatta teknisen kehityksen vaikutuksia. "Paremmat

Janne Vainio (teksti & kuva)

suuren kasan komerossani olevia yliopistojen fysiikan kurssikirjoja. Missään niistä ei määritelty sanaa "aine" (=matter). Mihin siis perustuu Kalle Rämän väite, että asiaa olisi kysyttävä fyysikoilta ja yksinomaan fyysikoilta?

Toiseksi tärkein tapa määritellä on määritellä käsite ilmoittamalla, mitä määriteltävä käsite tarkoittaa ennestään tunnettujen käsitteiden avulla esitettynä. Esimerkiksi aksiooma voidaan määritellä logiikassa seuraavasti: Teorian alkioita kutsutaan sen aksioomiksi.

Lukuisista määrittelemisen lajeista (joihin tämä tila ei

riitä) yksinkertaisin lienee osoittaminen. Jos osoitan Kalle Rämää sormellani ja sanon "ainetta", määrittelen, tosin hyvin vähäiseltä osin sitä, mikä on ainetta.

Auktoriteetin eli arvovalan menetelmä ei ole erityisen hyvä tiedon hankintamenetelmä siitä huolimatta, että emme pysty itse kaikkia väitteitä tarkistamaan. Pitäisikö meidän kysyä jumaluusopillisesta tiedekunnasta, onko jumala tai jumalia olemassa? Mennäänkö muuten metsähallituksen puolelle?

Määritelmät eivät välttämättä sano yhtään mitään todellisuudesta. Esimerkiksi

tietokoneohjelmat, ja tilat hiukan paremmat kuin ennen. Toiminnassa näkyvimmin mukana olevat ihmisetkin ovat suurelta osin samat.”

Liiton tilanne ei hänen mielestään ole kovin paljoa muuttunut tuolta ajalta. Oleellisimpana erona on, että tuolloin liitolla ei ollut asuntosiijoituksista saatavia vuokratuloja, koska liiton saamat testamentit eivät olleet vielä realisoituneet.

“Valtionapu oli tuohon aikaan parempi.” Vielä 80-luvun lopulle valtionapu oli liiton pääasiallinen tulonlähde, jonka määrä supistettiin 90-luvun alun lamavuosina.

Politiikka ei Paulan mielestä aikaisempina toimintavuosina näkynyt liiton toiminnassa sen kummemmin kuin nykyisinkään, vaikka vapaa-ajatteliijoista tuolloin vielä yritettiin maalata kuvaa tietyn puolueen peitejärjestönä. “On tietysti kirkon edun mukaista ylläpitää uskonnottomista yleensä ja vapaa-ajatteliijoista poliittisia ja muita ennakkoluuloja”. Itse Paula ei ole koskaan kuulunut mihinkään puolueeseen, vaikka onkin ollut Sosialidemokraattisen Nuorison Keskusliitossa toimistosihteerinä 80-luvun alussa. “Yrittivät saada jäseneksi, mutta ei kiitos – etenkin sen jälkeen kun sain nähdä sisältäpäin, mitä se puoluetoiminta oli.”

Paulan asiakaspalveluaika on arkisin klo 11-17. Toimiston ja taloudenhoidon ohella hän on kääntänyt useita artikkeleita Vapaa Ajattelijaan. Lehden huuhaa-kriittiseen linjaan hän on ollut kohtalaisen tyytyväinen, ja on välillä kummastellut lukijapalautetta, jossa arvostellaan toimitusta liian hyökkäävästä uskontokriittikistä. “Koska Suomessa ei juuri muita julkisesti uskontokriittisiä julkaisuja ole, kuuluu kritiikin esittäminen uskonnottomien oikeusturva- ja kulttuurijärjestönä Vapaa-ajattelijain liiton julkaiseman lehden tehtäviin. Joskus on ongelmallista esittää filosofiskulttuuripoliittisia näkemyksiä kovin kansantajuisesti, mutta mielestäni Vapaa Ajattelijaa -lehden rooliin näiden näkemysten julkittaminen kuitenkin kuuluu.” ●

määritelmä ”jumala on kaikkivaltias, kaikkietävä ja kaikkihyvä olento” määrittelee erään jumalakäsitteen. Vaikka tämä jumala olisi kuinka hyvin määritelty tahansa, sitä ei ole olemassa.

Uskontojen pitkään jatkunut valtakausi on muokannut kieliä niin, että ateistien on pakko määritellä joukko peruskäsitteitä uudestaan. On aika luopua myös siitä harhakäsityksestä, että kolmentuhannen yleisimmän sivistysosan käyttäminen tekee ihmisen sivistyneeksi. Vieraskielisistä sanoista on päästy ahkeralla työllä eroon jopa tietojenkäsittelyssä (joka on ny-

kyinen opetusalanani), miksi ei siis arkisemmissä asioissa?

*Siinä suhteessa olen Kalle Rämän kanssa samaa mieltä, että filosofin tittelin varjolla ihmisiä johdetaan usein pahasti harhaan. Samaa voidaan tehdä myös fyysikon tittelillä. Useimmat meistä muistavat, kuinka edesmennyt fyysikko **Kalervo Laurikainen** yritti todistaa fysiikan avulla jumalan olemassaoloa.*

Vapaa-ajattelijain ei mielestäni pitäisi sortua minkäänlaiseen tittelikulttiin. Eiköhän jätetä tittelikultti muille järjestöille (esimerkiksi uskontokunnille).

Erkki Hartikainen

Suomen lipun ristikuviosta

Vapaa Ajattelijaa -lehdessä 2-3/2004 **Mikael Niinimäki** eli munkki **Tae Hye** sunim kirjoittaa Suomen lipun ristikuviosta, että se pitäisi poistaa koska se edustaa kristillistä ristiä.

Tämä on kuitenkin harhakäsitys, ensinnäkään se ei ole pystyssä vaan vaakasuorassa jolloin se on nähtävä samana kuin Suomen vaakunassa Leijonan (eli Ukon) kädessä oleva MIEKKA joka taasen monissa kielissä edustaa siintä. Ukkohan on entinen Pukki Lemminkäinen eli pääsiittäjä. (LEM on raaja, eli se ”keskimmäinen”).

Miekassa on kaksi terävää reunaa eli tuo terävä reuna on EGG eli muna, siis siittäjällä on kaksi munaa joista siittiöt tulevat, kun taas vaakunan alareunassa on sapeli jossa on vain yksi terävä reuna ja se puolestaan edustaa Seppo Ilmarista jolla ei ollut siittämisoikeutta, Bockin Saagan mukaan, hänellä vain symbolisesti yksi muna, hän oli Kuningas joka hallitsi.

Värit sininen RASTI valkoisella pohjalla edustaa Suomettaren värejä, hänellä valkoinen asu jossa sininen vyö.

Kunnioittakaamme edelleen Suomen lippua ja vaakunaa sellaisena kuin ne ovat, ne ovat todella vanhoja symboleita.

Leo Nygren
Helsinki

Suomen lippu lienee yleisemmän oletuksen mukaan syntynyt pohjoismaisen mallin mukaan, johon on vaikuttanut pohjoismaissa valtiolistettu luterilainen uskonto. Mutta vaikka Leo Nygrenin esittämä vaihtoehtoinen selitys olisikin pätevä, esille nousee

keskustelua

joitakin kysymyksiä. Tulisiko sekulaarin valtion tunnuksissa pyhittää sen enempää miehen sukupuolielimiä kuin kristuksen taivaallista siittäjää? Millä perusteella hedelmällisyys tai miehen erektio olisivat katsomusneutraalin rationalismin näkökulmasta sen enempää symbolisen pyhityksen arvoisia? Siksi, että ne (oletuksen mukaan) ovat olemassa (toisin kuin kristillinen jumala) – vaiko mahdollisesti siksi, että niidenkään luontaiseen olemassaoloon ei luoteta ilman valtion virallista symbolia?

Janne Vainio

Palautetta ostokiellosta

Viime numerosta saimme lukijapalautetta, jonka mukaan oli asiatonta arvostella tulossa olevaa lakiesitystä seksin ostokielloksi, koska kyseessä oli vain toimittajan oma mielipide. Haastammekin tämän vuoksi jokaisen lukijan kehittämään ostokielloille edes yhden sellaisen eettisen perustelun, joka täyttäisi sekulaarihumanistisen etiikan minimivaatimukset.

Sekulaarihumanistisen käsityksen mukaan mitään erityistä ”seksuaalietiikkaa” ei ole; seksuaaliseen toimintaan pätevät aivan samat eettiset säännöt kuin muuhunkin toimintaan. Perustelujen pitäisi siis olla sellaisia, joita olisimme valmiita periaatteina soveltamaan johonkin muuhunkin asiaan.

Soveltavan etiikan professori **Heta Gyllingin** mukaan tällaisia perusteluja ei ole esitetty. Esimerkiksi puhe ”ihmisen pitämisestä kaupan kohteena” on virheellistä. ”Seksuaalipalvelujen myynti ei ole ihmisen myyntiä. Jos se sellaiseksi halutaan nähdä, silloin yhtä hyvin esimerkiksi hierontapalvelut tulisi katsoa ihmismyynniksi.”

Suomi24-keskustelufoorumilla ehdotettiin lasten uskonnolliselle hyväksikäytölle seuraavanlaisia suojaikärajoja. Mallina olivat rikoslain 20. luvun 6 §-7 §, jotka koskevat lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä. Kristittyjen painostuksesta rikoslain seksipykälien ikärajoja korotettiin viimeksi aikaisemmasta yleiseurooppalaisesta 14 v:sta 16 vuoteen kieltämään seksin 15-vuotiailta. Jos perusteluna pidettiin nuoren henkilön vasta kehittymässä olevan tunne-elämän suojelua (eikä jotakin muuta seikkaa), niin samaa periaatetta tulisi toki voida soveltaa myös uskonnollisuuteen:

1. § Lapsen uskonnollinen hyväksikäyttö

Joka käy uskonnollista keskustelua kuuttatoista vuotta nuoremman lapsen kanssa, pelottelemalla tai muulla tavoin tekee kuuttatoista vuotta nuoremmalle lapselle uskonnollisen teon, joka on omiaan vahingoittamaan hänen kehitystään, tai saa hänet ryhtymään 2 kohdassa tarkoitettuun tekoon, on tuomittava lapsen uskonnollisesta hyväksikäytöstä vankeuteen enintään kuudeksi vuodeksi.

Lapsen uskonnollisesta hyväksikäytöstä tuomitaan myös se, joka menettelee 1 momentissa tarkoitettulla tavalla kuusitoista mutta ei kahdeksantoista vuotta täyttäneen lapsen kanssa, jos tekijä on lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa lapseen nähden sekä asuu lapsen kanssa samassa taloudessa.

Yritys on rangaistava.

2. § Törkeä lapsen uskonnollinen hyväksikäyttö.

Jos lapsen uskonnollisessa hyväksikäytössä kohteena on lapsi, jolle rikos lapsen iän tai kehitystason vuoksi on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa, rikos tehdään erityisen nöyryttävällä tavalla tai rikos on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa lapselle hänen tekijää kohtaan tuntemansa erityisen luottamuksen tai muuten tekijästä erityisen riippuvaisen asemansa vuoksi ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentehtyjä on tuomittava törkeästä lapsen uskonnollisesta hyväksikäytöstä vankeuteen vähintään kuudeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

Sillä seikalla, että suuri joukko naisia kokee seksin myymisen ”itsensä myymiseksi”, on eettisesti samanlainen painoarvo kuin sillä, että suuri joukko kristittyjä kokee, että avioliiton ulkopuolinen seksi on haureutta. Sellaisella kokemuksella ei voi olla eettistä arvoa niille, jotka eivät itse koe samalla tavoin.

Gylling pitää mahdottomana sitäkin, että kyse olisi sosiaalisen tasa-arvosta. ”Yksilön tasa-arvo ei välttämättä muutu miksikään, vaikkei hän prostituutioon ryhtyisikään – ja vaikka ryhtyisi, sosiaalinen tasa-arvo ei välttämättä laske.” Toiseksi tal-

löin pitäisi saman periaatteen mukaisesti kieltää kaikki muutkin ammatit, joihin jotkut ihmiset ajautuvat heikon taloudellisen tilanteen pakottamina.

Perusteluna on yritetty myös sukupuolista tasa-arvoa, koska useimmat palvelun tarjoajat ovat naisia ja useimmat ostajat miehiä. Gylling kysyy, että ”jos empiirinen todistusaineisto osoittaisi, että suurin osa partureista on naisia (ja heidän asiakkaansa pääsääntöisesti miehiä), pitäisikö sukupuolten välisen tasa-arvon turvaamiseksi parturipalveluiden ostaminen kriminalisoida?” ■

Mitä on uskonnonvapaus?

Uskonnonvapaus on perusoikeus, johon kuuluu vapaus uskoa, vapaus olla uskottomaksi, ja valtion tasapuolinen suhtautuminen eri vakaumuksiin. Uskonnonvapaus ei edellytä valtion erityistoimia, ja esimerkiksi koulun velvollisuus uskonnon opetukseen ei ole uskonnonvapauden osa. Suomessa uskonnonvapauden suurimmat ongelmat ovat vakaumusten tasa-arvossa.

Uskonnonvapauden kolme osaa

Uskonnonvapaus tai vakaumuksenvapaus voidaan jakaa kolmeen osaan: positiivinen vapaus harjoittaa uskontoa, negatiivinen vapaus olla osallistumatta uskonnonharjoitukseen, ja valtion tasapuolinen suhtautuminen kaikkiin katsomuksiin.

Positiivinen uskonnonvapaus on se mitä uskonnonvapaudella yleisimmin ymmärretään. Saa rakentaa kirkon tai moskeijan, rukoilla, kertoa muille uskonnostaan, osallistua jumalanpalvelukseen ja niin edelleen. Jos kielletään Raamattujen levittäminen tai synagogan rakentaminen, rikotaan positiivista uskonnonvapautta.

Negatiivinen uskonnonvapaus on vapautta uskonnosta. Se tarkoittaa esimerkiksi että koulussa ei tarvitse osallistua jumalanpalvelukseen, varusmiehenä kenttähartautteen ja niin edelleen. Kun kristittyjä vainottiin 200-luvulla Rooman valtakunnassa, oli syynä negatiivisen uskonnonvapauden puute: kristittyjen oli kyllä sallittua palvoa omaa jumalaansa, mutta lisäksi kaikkiin oli pakko palvoa keisaria jumalana.

Valtion tasapuolinen kohtelu tarkoittaa vakaumusten tasa-arvoa: mitään uskontoa ei suosita toisen kustannuksella, uskontoja ei suosita uskonnottomuuteen nähden eikä uskonnollisten järjestöjen toimintaa rajoiteta muita järjestöjä enempää. Esimerkiksi vuonna 2003 kumottu uskonnonvapauslaki rajoitti uskontokuntien oikeutta omistaa maata ja kiinteistöjä, ja syrji näin uskonnollista katsomusta.

Uskonnonvapaus on perusoikeus

Uskonnonvapaus on yksi perusoikeuksista. Se liittyy muihin perusoikeuksiin monella tavalla. Uskontoja harjoitetaan yleensä ryh-

---

EROA KIRKOSTA ILMAISEKSI POSTITSE!

Tampereen vapaa-ajattelijat rakensivat internetiin valmiin palvelun (www.eroakirkosta.fi), johon on helppo täyttää tietonsa ja printata lomake postiin laitettavaksi ilman postimerkkiä, jolloin **Vapaa-ajattelijain liitto ry** maksaa postimaksun, joten palvelu on käyttäjille täysin maksutonta.

Samoin eroaminen onnistuu **ilmaiseksi** täyttämällä kääntöpuolen eroamispostikortti. Tampereen maistraatti toimittaa tiedon omalle paikkakunnallesi, josta maistraatti postittaa väestörekisteriosoitteellasi muutaman viikon kuluessa vahvistuksen eroilmoituksesi vastaanottamisesta.

Viisaat syyt ja edut kirkosta eroamisen puolesta:

- säästät n. **300 € kirkollisveron**, kun eroat **käymällä viimeistään 31.12.** (postitse joulukuun puoliväliin, koska eroilmoitus tulee voimaan vasta saapuessaan maistraattiin)
- vain siviililapsi pääsee kouluissa **elämäkatsomustiedon** opetukseen yleistyhmistävän pakko-uskonnon sijasta
- vanhempien ja lapsien eroamiset ovat täysin toisistaan riippumattomia, eli perheestä voi erota vain yksi jäsen muiden kuuluessa uskontoon tai yhden jäädessä kirkkoon kaikki toiset voivat erota vapaasti
- kirkon hautapaikat ovat kaikille **samanhintaisia**, myös uskonnottomat hauta-alueet
- uskonnottomia hauta-, hää- ja nimiäisjuhlapuhujia voit tilata edullisesti, jollette halua puhua itse
- monopolikirkon ylivalta ja etuoikeudet heikkenevät ja **katsomusvapaus** parantuu

mässä, joten kokoontumis- ja yhdistymisvapaus on tärkeä. Kanta uskonnollisiin asioihin on yksi mielipide, mikä liittyy uskonnonvapauden ja mielipiteenvapauden. Uskonnolliset julkaisut taas nauttivat sananvapauden suojaa muiden julkaisujen tapaan.

Perusoikeudet ovat kansalaisen suoja hallintoa vastaan. Demokraattisessa maassa valta on enemmistöllä, ja perusoikeudet suojaavat erityisesti vähemmistöä enemmistön mielivallalta. Suomessa luterilaisilla on enemmistö, joten uskonnonvapaus täällä suojaaa erityisesti uskonnottomia ja muiden uskontojen kannattajia.

Mitä uskonnonvapaus ei ole?

Uskonnonvapaus kertoo mitä hallinto *ei saa* tehdä: ei saa kieltää rukoilemasta, ei saa pakottaa rukoilemaan, ei saa suosia mitään vakaumusta. Uskonnonvapaus ei edellytä erillistä uskonnonvapauslakia eikä muitakaan erityistoimia valtiolta.

Oikeus oman uskonnon opetukseen yhteiskunnan ylläpitämissä kouluissa ei ole osa uskonnonvapautta, vaan erillinen oikeus. Kuten poliittinen vapaus tarkoittaa puolueille vapautta levittää aatettaan mutta ei koulujen velvollisuutta opettaa minkään puolueen oppia, ei uskonnonvapauskaan tarkoita että valtion tulisi tehdä jotain uskontokuntien puolesta.

Uskonnonvapaus ei myöskään kiellä yhteisöjä rajoittamasta uskonnon harjoitusta ja levitystä. Esimerkiksi kaupunki ei saa kieltää ovelta ovelle saarnaamista, taloyhtiö sen voi tehdä. Minkään yhdistyksen ei tarvitse hyväksyä jäsenikseen kaikkien uskontojen kannattajia. Kauppias saa vapaasti soittaa vaikka virsiä kaupassaan, kunnan ylläpitämässä koulussa näin ei ole.

Uskonnon- ja vakaumuksenvapaus

Suomen perustuslain 11 § määrittelee positiven ja negatiivisen uskonnonvapauden:

Uskonnon ja omantunnon vapaus

Jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus.

Uskonnon ja omantunnon vapauteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen.

Lisäksi perustuslain 7 § mukaan ihmiset ovat lain edessä tasa-arvoisia uskonnostaan ja vakaumuksestaan riippumatta. Suomi on myös hyväksynyt kansainvälisiä sopimuksia jotka takaavat samat oikeudet.

Käytännössä positiivinen uskonnonvapaus toteutuu Suomessa hyvin. Negatiivisen uskonnonvapauden suhteen on puutteita: esimerkiksi vaikka koulun oppilaita ei pakoteta kirkkoon, voi opettaja joutua

ILMOITUS USKONNOLLISISTA YHDYSKUNNISTA EROAMISISTA

Rastita ja täytä tarpeelliset kohdat, yliviivaa tarpeeton:

[ ] Eroan uskonnollisista yhdyskunnista, joihin kuulun.

[ ] Seuraavat <18v. lapsemme eroavat uskonnollisista yhdyskunnista, joihin he kuuluvat:

henkilötunnus: _____

sukunimi: _____

etunimet: _____

(jos 12-17v., oma eroonsuostumus-allekirjoitus):

__ . __ .20 __ (aika ja paikka: _____)

allekirjoitukset: _____

eroavan tai huoltajan (toisen huoltajan)

henkilötunnus: _____

sukunimi: _____

etunimet: _____

(puhelin:)

**TAMPEREEN
MAISTRAATTI**
Vastauslähetytys
Tunnus 5012721
33003 TAMPERE

jumalanpalvelukseen oppilaidensa valvojaksi. Päiväkotien uskontokasvatuksesta saa lapselleen vapautuksen, mutta mahdollisuutta ei tuoda juurikaan esille vaan sitä on osattava erikseen pyytää.

Suurimmat puutteet ovat vakaumusten tasa-arvon suhteen. Isoin ongelma on evankelis-luterilaisen ja ortodoksisen kirkon erityisasema. Kummallakin on verotusoikeus ja kumpikin kirkkokunta mainitaan erikseen esimerkiksi koululaeissa. Pienempiä puutteita ovat esimerkiksi Yleisradion velvollisuus tuottaa hartausohjelmia mutta ei vastaavasti uskonnonvastaisia ohjelmia sekä uskontokritiikin vapautta loukkaava jumalanpilkkalaki. ●

Edelläoleva artikkeli tulee uudelle sivustolle <http://www.uskonnonvapaus.fi>. Sivustosta tulee laajin suomenkielinen uskonnonvapautta käsittelevä sivu. Sivuston rungon muodostavat edellisen kaltaiset artikkelit, sekä lyhyitä selityksiä sisältävät hakusanat. Lisäksi omaksi kokonaisuudekseen tulee lasten ja nuorten asioita käsittelevä osuus. Sivustolle tulee myös aihetta sivuavia uutisia.

Sivustolle ei tule minkäänlaista uskontokritiikkiä, eikä tietysti myöskään minkään uskonnollisen opin sisällön puolustusta.

Sivusto suunnataan erityisesti vähemmistöuskontojen kannattajille ja uskonottomille. Uskonnonvapaus kuuluu kaikille, mutta käytännössä uskonnon- ja vakaumuksenvapaus on erityisesti vapautta elää eri vakaumuksen mukaisesti kuin enemmistö - aivan kuten sananvapaus on erityisesti oikeutta sanoa hallitsijan, demokraatiassa enemmistön, kannasta eroavia mielipiteitä. Sivuston tekstit korostavat lievästi uskonnonvapauden vähemmän esillä olevia puolia, vapautta olla harjoittamatta uskontoa ja valtion neutraalia suhtautumista vakaumuksiin.

Käytännössä muutokset moniin vapaa-ajattelijoiden teksteihin ovat vähäisiä. Kun lehdisämme on kerrottu miten ET-opetukseen pääsee, tulee uskonnonvapaus.fi kertomaan miten pääsee muiden uskontojen tai ET:n opetukseen.

Sivuston tekoon tarvitaan apua. Historiaa ja muiden maiden tilannetta pitää selvittää taustatietoa antaviin artikkeleihin, ja Suomenkin lakia selventää monilta kohdilta. Sivuston tiedot pitää tarkistaa, niin että jokaisen artikkelin faktat on ainakin kaksi ihmistä käynyt läpi. Tekstiasu pitää hioa kuntoon. Ulkoasun tekoon tarvitaan joku värisilmää omaava. ■

Vapaa-ajattelijain liitto – Fritänkarnas förbund ry

Puheenjohtaja

Erkki Hartikainen

Puhelin (09) 2233273, GSM (040) 565 1271

Sähköposti etkirja@dlc.fi

Varapuheenjohtaja

Tauno Lehtonen

GSM (050) 325 0891

Sähköposti taunolehonen@luukku.com

Pääsihteeri

Juha Kukkonen

GSM (040) 704 7258

Sähköposti juha.kukkonen@saunalahti.fi

Toiminnanjohtaja

Paula Vasama

Neljäs linja 1,

00530 HELSINKI

Puhelin (09) 715 601, fax (09) 715 602

Sähköposti val@vapaa-ajattelijat.fi

Toimisto on avoinna klo 11.00-17.00.

Järjestösihteeri

Janne Vainio

GSM (050) 365 6808

Sähköposti janne.vainio@helsinki.fi

Kotisivu

<http://www.vapaa-ajattelijat.fi>

Pankkiyhteys

Sampo 800014-85180

(Lahjoitus- ja testamenttitili sama)

••••• • **Mielenosoitus** • **uskonottomien** • **oikeuksien puolesta** •••••

• Vapaa-ajattelijain liitto on päättänyt järjestää
• mielenosoituksen Helsingissä Eduskunta-
• talolla keskiviikkona 22.9.2004 klo 14.00
• eduskunnan lisärakennuksen avajaisten ai-
• kana. Tarkemmista järjestelyistä tiedotetaan
• lähipäivinä liiton jäsenyhdistyksille. Yhteys-
• henkilö Janne Vainio (050-365 6808).
•••••

.AT03

Vapaa-ajattelijain liitto
Neljäs linja 1, 00530 Helsinki

Vapaa-ajattelijain liitto ry

Vapaa-ajattelijain liitto on vapaa-ajattelijain, ateistien ja humanistien muodostamien vapaa-ajattelijayhdistysten keskusjärjestö. Se on myös näiden ryhmien etu- oikeusturva- ja kulttuurijärjestö.

Vapaa-ajattelijain aatteellisena tavoitteena on tieteellisen maailmankatsomuksen levittäminen ja tutkiminen.

Yhteiskunnallisena tavoitteena on Suomen molempien valtiokirkkojen erottaminen valtiosta ja niiden julkisoikeudellisen aseman lakkauttaminen. Liitto edesauttaa ja ylläpitää uskonottoman ja ateistisen kulttuurin kasvuedellytyksiä ja kehitystä.

Erityisesti liitto valvoo uskonnonvapauslain soveltamista sekä vapaa-ajattelijain, ateistien ja humanistien ihmis- ja kansalaisoikeuksien loukkaamattomuutta.

Liitto ajaa sellaisia lainsäädännöllisiä muutoksia, jotka turvaavat uskonottomuuden ja ateismin vapauden sekä näiden katsomusten kaikenpuolisen tasa-arvoisen kohtelun muihin kansalaisiin nähden.

Liitto toimii yhteistyössä samoihin päämääriin pyrkivien koti- ja ulkomaisten järjestöjen kanssa.

(Edellä esitetty on muotoiltu liiton sääntöjen 2 §:stä)

Olen kiinnostunut toiminnastanne

Lähetätkää minulle lisätietoja

Haluan liittyä jäseneksi

Tilaan Vapaa Ajattelija -lehden

NIMI _____

OSOITE _____

POSTITOIMIPAikka _____

65 c

Vapaa-ajattelijain liitto ry
Neljäs linja 1
00530 HELSINKI